

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ОРГАНІВ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Кафедра кримінального процесу

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ»

для здобувачів вищої освіти 4 курсу
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування,
що навчаються на першому
(бакалаврському) рівні вищої освіти

Дніпро – 2016

Конспект лекцій підготувала **Черняк Н.П.** - доцент кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Лукашевич В.Г., завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики Інституту права імені В. Сталіна Класичного приватного університету доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Гмирко В.П., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету університету митної справи та фінансів кандидат юридичних наук, доцент

Конспект лекцій обговорений та схвалений на засіданні кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
13.07. 2016 р., протокол № 23

**ТЕМА № 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СИСТЕМІ
ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
(2 години)**

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Правова основа діяльності підрозділів досудового розслідування в системі органів Національної поліції України.....6
2. Завдання та функції підрозділів досудового розслідування в системі органів Національної поліції.....13
3. Організаційна структура та керівництво підрозділами досудового розслідування в системі органів Національної поліції.....17

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Збірник методичних рекомендацій з питань розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ / Під ред. П.В. Коляди. – К., 2001. – 238 с.
2. Каткова А.Г. Правові та організаційні аспекти управління слідчими підрозділами органів внутрішніх справ України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. - Харків, 2003. - 260 с.
3. Коваленко Є.Г. Кримінальний процес України: Навч. Посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2008.
4. Коляда П.В. Проблемні питання діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ на сучасному етапі та шляхи їх вирішення // Бюлетень з обміну досвідом роботи. – К., 2004. – №154. – С. 15–21.
5. Корж В.П. Система досудового слідства в Україні: проблеми, пошуки, міркування, пропозиції // Вісник Луганського інституту МВС України. - 1999. - № 1. – С. 37.
6. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією Маляренка В.Т., Гончаренка В.Г. – К.: “Форум”, 2003. – 939 с.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>

8. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. ; зі змін. і доповн. — К. : Атіка, 2012. — 68 с.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. — 2012. — 19 травня (№ 90—91).

10. Наказ МВС України № 686 від 09.08.2012 р. «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України»

11. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

12. Положення про Головне слідче управління МВС України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

13. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

14. Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

15. Інструкцію з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ

України» [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>

17. Солдатенко О.А. Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук. – К, 2006.– 18с.

18. Організація роботи підрозділів досудового розслідування: [С.М. Алфьоров, О.М. Обушенко, В.Ф. Примаченко В.В. Рогальська, В.І. Сліпченко, О.А. Солдатенко, Н.П. Черняк, М.С. Цуцкірідзе]; за заг. ред. В.І. Сліпченка: навчальний посібник.- Дніпропетровськ, 2014.- 132 с.

19. Закон України «Про Національну поліцію», Положення про патрульну службу МВС, Положення про Національну поліцію: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 5 лют. 2016 р.: (офіц. текст).– К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016.– 104 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є розкриття теоретичних та нормативно-правових положень, що стосуються організаційно-правових основ діяльності підрозділів досудового розслідування в системі органів Національної поліції з урахуванням специфіки виконання функції досудового розслідування слідчими.

ВСТУП

Подальший розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням ефективності діяльності органів Національної поліції, зокрема слідчих підрозділів. Саме в діяльності органів досудового розслідування найяскравіше відображається існуючий стан боротьби зі злочинністю та реальний стан захищеності прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб від злочинних та інших протиправних посягань. Більше того, слідчі підрозділи в системі органів досудового розслідування є низовою ланкою правоохоронних органів у

боротьбі зі злочинністю, а тому несуть основне навантаження з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Ефективність діяльності підрозділів досудового розслідування в системі органів Національної поліції залежить від багатьох факторів – правових, матеріально-технічних, соціальних тощо. Не останнє місце серед факторів стабільності та ефективності діяльності слідчих підрозділів займає організаційний. Проблема організації діяльності слідчих підрозділів органів Національної поліції України займає важливе місце в комплексі питань управління правоохоронною діяльністю.

I. ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України (далі – органи досудового розслідування) є структурними підрозділами Національної поліції України відповідно, які згідно з кримінальним процесуальним законодавством України забезпечують досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх підслідності.

Органами досудового розслідування є:

1. Головне слідче управління Національної поліції України (далі – ГСУ).
2. Слідчі управління (відділи) головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті (далі – слідчі управління (відділи) ГУНП).
3. Слідчі відділи (відділення) міських, районних, лінійних управлінь (відділів) головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній

Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті (далі – слідчі підрозділи територіальних органів поліції).

Діяльність органів досудового розслідування здійснюється відповідно до принципів забезпечення поваги прав і свобод людини, законності, справедливості, гуманізму, презумпції невинуватості, рівності всіх громадян перед законом незалежно від соціальної, національної і расової належності, майнового, службового чи іншого стану, віросповідання та політичних переконань.

Відповідно до п.1.1 «Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України» організація роботи органів досудового розслідування передбачає ефективну участь слідчих у захисті особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження шляхом:

1. Здійснення розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення.

2. Внесення відповідних відомостей про їх вчинення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

3. Проведення всебічного, повного та неупередженого досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів Національної поліції у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК).

4. Ужиття своєчасних заходів для забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями.

Умовою успішної діяльності органів досудового розслідування є належне їй правове забезпечення, тобто закріплення в законах та інших нормативно-правових актах вимог, що сприяють реалізації повноважень працівників слідства. Слідча діяльність досить часто пов'язана із обмеженням прав громадян та інших суб'єктів правовідносин у зв'язку з чим важливо забезпечити неухильне дотримання законності, тобто виконання

приписів правових норм, які регулюють зазначену діяльність.

Предмет правового забезпечення діяльності підрозділів досудового розслідування складають цілі, завдання, функції, принципи, форми, методи та процедури їх діяльності, правовий статус та їх організаційна структура, порядок взаємодії та координації слідчої діяльності, нагляд та контроль за нею, організаційно-правові основи її забезпечення (кадрове, інформаційне, матеріально-технічне, фінансове тощо).

Механізм правового забезпечення діяльності підрозділів досудового розслідування охоплює дуже широке коло питань. Правові норми, що діють у даній сфері, можна об'єднати в такі групи: 1) правові норми, які регулюють поведінку людей, визначаються права й обов'язки фізичних осіб, як учасників кримінального процесу; 2) особливу групу правових норм, що регулюють суспільні відносини в сфері діяльності підрозділів досудового розслідування складають норми, що визначають правовий статус слідчих (завдання, функції, повноваження, підслідність, відповідальність, адміністративні процедури їх діяльності тощо).

Відповідно до п.1.3 «Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України» організація роботи органів досудового розслідування регламентується нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, наказами, дорученнями і рішеннями Головного слідчого управління Національної поліції та слідчого управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Отже, правове забезпечення діяльності підрозділів досудового розслідування забезпечується значною кількістю нормативних актів. В загальному вигляді усю систему нормативно-правових актів, які регулюють діяльність підрозділів досудового розслідування можна звести у п'ять груп:

- 1) Конституція України;
- 2) законодавчі акти України;
- 3) підзаконні нормативно-правові акти загальної компетенції (Президент,

Кабінет Міністрів України);

4) відомчі нормативно-правові акти МВС України;

5) міжнародно-правові акти, учасником яких є Україна.

В правовому регулюванні діяльності підрозділів досудового розслідування важливе місце відіграють норми Конституції України, перш за все ті, які встановлюють принципи діяльності державних органів та їх посадових осіб, права та обов'язки громадян. В Конституції України закріплено положення про те, що її норми є нормами прямої дії, тобто вони мають застосовуватися безпосередньо, незалежно від того, чи внесено зміни до відповідних нормативних актів. Конституцією України значно розширено можливості громадян для захисту своїх прав і свобод від свавілля державних органів та посадових осіб, в разі використання всіх національних засобів правового захисту громадяни можуть звертатися до відповідних міжнародних судових установ чи інших міжнародних організацій.

Оскільки норми Конституції України нерідко визначають лише межі правового регулювання в тих або інших сферах суспільних відносин, передбачають початкову регламентацію цих відносин, містять відправні засади для галузей права, завдання наступної правотворчості – детальна регламентація суспільних відносин, встановлення конкретних прав і обов'язків суб'єктів права для більш повного втілення конституційних принципів у практику. Конкретизація конституційних вимог у сфері діяльності підрозділів досудового розслідування міститься в галузевих нормах права: кримінального, кримінально-процесуального, адміністративного тощо, в яких відображається не лише юридична політика, а й моральні погляди суспільства на досудове слідство.

Центральне місце в механізмі правового регулювання діяльності підрозділів досудового розслідування посідають закони та інші законодавчі акти. Головним законодавчим актом, який регулює діяльність підрозділів досудового розслідування, безперечно є Кримінальний процесуальний кодекс України. Усі рішення про спрямування досудового розслідування і

проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій слідчий приймає самостійно, за винятком випадків, коли законом передбачено одержання згоди прокурора, слідчого судді, суду, та несе повну відповідність за їх виконання.

Крім законодавчих норм мають безпосереднє відношення до діяльності слідчого апарату і нормативно-правові акти, прийняті Президентом України, Кабінетом Міністрів України, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування.

Важливе значення для слідчого апарату при застосуванні норм матеріального та процесуального права мають роз'яснення, які містяться в постановках Пленуму Верховного Суду України з питань кримінального судочинства.

Міжнародно-правові документи, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, а тому якщо вони стосуються питань кримінального судочинства, ці міжнародні акти є складовою правової основи діяльності слідчого апарату.

Вступ до Ради Європи та приєднання України до шести європейських конвенцій в галузі кримінального правосуддя створює принципово нові умови організації взаємодії правоохоронних органів України з компетентними інституціями країн-членів Ради Європи в рамках єдиного правового простору. До міжнародно-правових документів, які регулюють діяльність підрозділів досудового розслідування, насамперед, відносяться: «Загальна декларація прав людини» від 4 грудня 1948 р., «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права» від 16 грудня 1966 р., «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права» від 16 грудня 1966р., «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» від 17 грудня 1979 р., «Звід принципів захисту усіх осіб, яких піддано затриманню або ув'язненню в будь-якій формі» від 9 грудня 1988р., «Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини» від 4 листопада 1950 р.

Діяльність слідчого апарату також визначається і залежить від дотримання вимог окремих наказів Генеральної прокуратури України. Так, підрозділи досудового розслідування дотримуються вимог наказу Генеральної прокуратури України № 69 «Про єдиний реєстр досудових розслідувань» від 17.08.2012 р., додатки до наказу Генеральної прокуратури України № 69 від 17.08.2012 р.

На виконання положень кримінально-процесуального законодавства видано окремі накази МВС України, які більш докладно регламентують діяльність слідчого у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень, взаємодії з працівниками оперативних підрозділів, зобов'язують їх вживати всі передбачені заходи до встановлення винних і притягнення цих осіб до відповідальності. Що ж стосується санкціонування відомчої правотворчості, то в ст.3 Закону України «Про Національну поліцію» нормативні акти МВС України прямо названо серед інших актів, які є правовою основою діяльності поліції, а отже і підрозділів досудового розслідування системи Національної поліції. Звісно, ці акти є підзаконними і повинні відповідати всім нормативним актам, які мають вищу юридичну силу.

Визначаються наказами МВС України й питання організації та функціонування слідчого апарату в системі МВС України. Зокрема, наказом МВС України від 09.08.2012 р. № 686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України затверджено:

- 1) Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України.
- 2) Положення про Головне слідче управління МВС України.
- 3) Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті.

4) Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, що додається.

5) Інструкцію з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України.

До відомчих нормативних актів, які прямо чи опосередковано регулюють діяльність підрозділів досудового розслідування доцільно віднести і такі, як:

1. «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень», наказ МВС України №700 від 14.08.2012 р.

2. «Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень», затверджена наказом МВС України № 700 від 14.08.2012 р.

3. «Про затвердження Положення про порядок застосування електронних засобів контролю», наказ МВС України №696 від 09.08.2012 р.

4. «Положення про порядок застосування електронних засобів контролю», затверджене наказом МВС України №696 від 09.08.2012 р.

5. «Про затвердження Інструкції з організації обліку та руху кримінальних проваджень», наказ МВС України №681 від 06.08.2012 р.

6. «Інструкцію з організації обліку та руху кримінальних проваджень», затверджена наказом МВС України №681 від 06.08.2012 р.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ:

1. Механізм правового забезпечення діяльності підрозділів досудового розслідування охоплює дуже широке коло питань. Правові норми, що діють у даній сфері, можна об'єднати в такі групи:

1) правові норми, які регулюють поведінку людей, визначаються права й обов'язки фізичних осіб, як учасників кримінального процесу;

2) особливу групу правових норм, що регулюють суспільні відносини в сфері діяльності підрозділів досудового розслідування складають норми, що визначають правовий статус слідчих (завдання, функції, повноваження, підслідність, відповідальність, адміністративні процедури їх діяльності тощо).

2. Правову основу діяльності підрозділів досудового розслідування складають Конституція України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, інші закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, постанови та інші рішення Верховного Суду України, Конституційного Суду України, вказівки Генерального прокурора України з питань досудового слідства, нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України.

3. Центральне місце в механізмі правового регулювання діяльності підрозділів досудового розслідування посідають закони та інші законодавчі акти. Головним законодавчим актом, який регулює діяльність підрозділів досудового розслідування, безперечно є Кримінальний процесуальний кодекс України.

II. ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Відповідно до ст. 38 КПК України органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є:

- 1) слідчі підрозділи:
 - а) органів Національної поліції;
 - б) органів безпеки;

в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;

г) органів державного бюро розслідувань;

2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Згідно з п. 1 «Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України» органами досудового розслідування є:

1. Головне слідче управління Міністерства внутрішніх справ України (далі – ГСУ).

2. Слідчі управління (відділи) головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті (далі – слідчі управління (відділи) ГУМВС, УМВС України).

3. Слідчі відділи (відділення) міських, районних, лінійних управлінь (відділів) головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті (далі – слідчі підрозділи територіальних органів внутрішніх справ).

На органи досудового розслідування системи Національної поліції покладаються наступні *завдання*:

1. Організація і здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, що підслідні слідчим органів поліції (злочинів – у формі досудового слідства, кримінальних проступків – у формі дізнання), відповідно до законодавства України та з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

2. Ужиття всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінальних правопорушень та осіб, які їх учинили, а також припинення порушення законних інтересів і прав громадян та суспільства.

3. Застосування всіх передбачених законодавством заходів для забезпечення ефективності досудового розслідування.

4. Забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями, а також шкоди, заподіяної фізичній особі незаконним повідомленням про підозру, незаконним затриманням, триманням під вартою, незаконним проведенням у ході кримінального провадження обшуку, виїмки та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян.

5. Виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення.

6. Організаційно-методичне керівництво розслідуванням кримінальних правопорушень та визначення основних напрямків удосконалення слідчої роботи, запровадження в практику досудового розслідування досягнень науки і техніки, позитивного досвіду, прогресивних форм і методів організації досудового розслідування.

У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.

Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК України, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи

та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

Відповідно до покладених на органи досудового розслідування завдань вони виконують наступні *функції*:

1. Усебічне, повне і неупереджене дослідження обставин кримінального правопорушення, виявлення як тих обставин, що викривають, так і тих, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставин, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надання їм належної правової оцінки та забезпечення прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

2. Аналіз слідчої практики, організації і результатів діяльності слідчих, унесення на основі цього в установленому порядку пропозицій щодо підвищення ефективності функціонування органів досудового розслідування, забезпечення правопорядку, посилення боротьби зі злочинністю, інформування населення із зазначених питань через засоби масової інформації.

3. Розроблення та реалізація заходів щодо дотримання законодавства, зміцнення службової дисципліни, підвищення якості досудового розслідування і скорочення його строків.

4. Вивчення, узагальнення позитивного досвіду досудового розслідування, упровадження його на практиці та розроблення сучасних методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.

5. Організація взаємодії Головного слідчого управління та підпорядкованих слідчих підрозділів з органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову й експертну діяльність, прокурорський нагляд у кримінальних провадженнях.

6. Вивчення практики застосування слідчими норм права і розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України.

7. Забезпечення підбору, розстановки і виховання слідчих кадрів, підвищення їх кваліфікації та професійної майстерності.

8. Організація відповідно до КПК та законів України розгляду і вирішення скарг і заяв громадян, які надходять у зв'язку з провадженням досудового розслідування кримінальних правопорушень.

9. Здійснення інших функцій, що належать до їх компетенції.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ

Отже, відповідно до ст. 38 КПК України органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є:

- 1) слідчі підрозділи:
 - а) органів Національної поліції;
 - б) органів безпеки;
 - в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;
 - г) органів державного бюро розслідувань;
- 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

ІІІ. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА КЕРІВНИЦТВО ПІДРОЗДІЛАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Організація діяльності слідчого підрозділу складається з трьох основних блоків.

До першого блоку належать такі елементи діяльності, які регламентовані нормами кримінального процесуального закону і визначають порядок кримінального провадження.

Другий блок складають організаційні елементи професійної діяльності слідчого, які регламентовані відомчими нормативно-правовими актами, зокрема «Положенням про органи досудового розслідування в системі Міністерства внутрішніх справ України»; «Положенням про Головне слідче управління МВС України»; «Типовим положенням про слідче управління

(відділ) ГУМВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві та Київській області, УМВС України в областях, місті Севастополі та на транспорті»; «Типовим положенням про слідче управління (відділ, відділення, групу) міського управління, районного, районного в місті, лінійного відділу внутрішніх справ України» та іншими.

Органи досудового розслідування очолюють:

у Міністерстві внутрішніх справ України – начальник Головного слідчого управління МВС України;

у головних управліннях, управліннях МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, – начальники слідчих управлінь (відділів);

у територіальних органах поліції – начальники слідчих відділів (відділень).

У відомчих нормативних актах, які регулюють діяльність слідчих підрозділів визначено їх:

1) організаційну структуру (Головне слідче управління Міністерства внутрішніх справ України; слідчі управління, відділи головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі; слідчі відділи, відділення, відділів спеціальної поліції);

2) керівний склад (в МВС України - заступник Міністра внутрішніх справ України, він же начальник ГСУ; в головних управліннях МВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві та Київській області, управліннях МВС України в областях, місті Севастополі та на транспорті - заступники начальників ГУМВС, УМВС, УМВСТ - начальники слідчих управлінь (відділів); в територіальних відділах поліції, спеціальної поліції - заступники начальників цих органів (відділів) - начальники слідчих відділень (відділів);

3) завдання органів досудового розслідування (п.2 Положення про органи досудового розслідування в системі Міністерства внутрішніх справ України);

4) основні функції органів досудового розслідування (п.3 Положення);

5) порядок призначення слідчих на посаду, їх переміщення і звільнення з посади (п.4 Положення)

6) права і обов'язки слідчих, гарантії їх процесуальної незалежності права і обов'язки слідчого (п.5 Положення);

7) правове становище працівника організаційно-методичного підрозділу (п.6 Положення);

8) правове становище слідчого-криміналіста (п.7 Положення);

9) службова особа, відповідальна за перебування затриманих (п.8 Положення);

10) помічник слідчого і його повноваження (п.9 Положення).

Третій блок організаційної діяльності слідчого складають:

- технічне оформлення матеріалів кримінального провадження;
- взаємодія слідчих підрозділів під час досудового розслідування;
- аналітична робота;
- прогнозування;
- планування;
- забезпечення слідчої діяльності (правове, інформаційне, кадрове, матеріально-технічне, фінансове);
- координування слідчої діяльності;
- контроль та нагляд за її здійсненням.

ГСУ МВС України, слідчі управління (відділи) ГУНП мають свої печатки із зображенням Державного Герба України та свого найменування.

Структура та штатна чисельність органів досудового розслідування затверджується МВС України в установленому порядку.

Органи досудового розслідування при здійсненні своїх повноважень відповідно до законодавства України взаємодіють з міністерствами, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, державними установами, громадськими організаціями і об'єднаннями, а також відповідно до міжнародних договорів з правоохоронними та судовими органами іноземних держав.

На працівників органів досудового розслідування, які мають спеціальні звання, поширюються правові та соціальні гарантії, передбачені Законом України «Про Національну поліцію».

Умови і порядок проходження служби в органах досудового розслідування встановлюються «Кодексом законів про працю України», Законом України «Про державну службу» та «Положенням про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України».

Загальна структура Міністерства внутрішніх справ України затверджується Верховною Радою України.

Структура центрального апарату МВС затверджується Міністром за погодженням з Президентом України.

Таким чином, можна виділити декілька ознак організаційної структури слідчих підрозділів системи Національної поліції:

1. вона спрямована на встановлення взаємозв'язків між окремими слідчими підрозділами та їх слідчими;
2. визначає завдання, функції, повноваження і відповідальність слідчих на різних рівнях управління;
3. забезпечує координацію слідчої діяльності;
4. визначає організаційну поведінку слідчих і якість праці слідчого колективу.

Як бачимо, організаційна структура слідчих підрозділів безпосередньо пов'язана із їх *функціональною структурою*.

Функціональна спеціалізація в органах досудового розслідування системи МВС може бути пов'язана як із забезпеченням реалізації певних зовнішніх функцій (наприклад, створення окремих груп слідчих для розслідування тих чи інших кримінальних правопорушень, спеціалізація слідчих по розслідуванню окремих видів кримінальних правопорушень тощо), так і з внутрішньо-організаційними завданнями (наприклад, створення організаційно-методичного підрозділу).

Функціональна структура значно полегшує роботу керівника, оскільки у нього є заступники і практично йому треба працювати тільки з ними, а не з усім колективом виконавців індивідуально.

Кожний із заступників у функціональних напрямках зобов'язаний компетентно вирішувати завдання, які виникають, і має право ухвалювати самостійні рішення в межах своїх повноважень. Особливо плідною є ця структура управління, коли організація спеціалізується у декількох напрямках діяльності, що вимагає спеціалізації керівників підрозділів.

Відповідно до п.4.2 Типового положення про слідчий відділ (відділення) територіального органу поліції начальник слідчого відділу може мати заступника (заступників). Кількість посад заступників начальника слідчого відділу визначається відповідно до нормативів, установлених наказами МВС України.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ:

1. Органи досудового розслідування очолюють: у Міністерстві внутрішніх справ України – начальник Головного слідчого управління МВС України; у головних управліннях, управліннях МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті – начальники слідчих управлінь (відділів); у територіальних органах поліції – начальники слідчих відділів (відділень).

2. Організаційна структура слідчих підрозділів безпосередньо пов'язана із їх функціональною структурою. Функціональна спеціалізація може бути пов'язана як із забезпеченням реалізації певних зовнішніх функцій, так і з внутрішньо-організаційними завданнями.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ

1. Правову основу діяльності органів досудового розслідування складають Конституція України, Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси України, інші закони України, акти Президента

України, Кабінету Міністрів України, постанови та інші рішення Верховного Суду України, Конституційного Суду України, вказівки Генерального прокурора України з питань досудового слідства, нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України.

2. Центральне місце в механізмі правового регулювання діяльності підрозділів досудового розслідування посідають закони та інші законодавчі акти. Головним законодавчим актом, який регулює діяльність слідчих підрозділів, безперечно є Кримінальний процесуальний кодекс України.

На органи досудового розслідування системи Національної поліції України покладаються як організаційні, так і процесуальні завдання.

Організаційна структура підрозділів досудового розслідування безпосередньо пов'язана із їх функціональною структурою.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ДАНОЇ ТЕМИ

Під час лекції розглядаються лише базові, основоположні теоретичні поняття, що стосуються організації роботи підрозділів досудового розслідування Національної поліції, загальну структуру, предмет.

**ТЕМА № 2.ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛІДЧОГО ОРГАНІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
(2 години)**

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Функції слідчого органів Національної поліції.....26
2. Підслідність слідчим органів Національної поліції.....32
3. Права та обов'язки слідчих органів Національної поліції.....35

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Горелов Максим Олександрович. Організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний аграрний ун-т. — К., 2008. — 19 с.
2. Збірник методичних рекомендацій з питань розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ / Під ред. П.В. Коляди. — К., 2001. — 238 с.
3. Каткова А.Г. Правові та організаційні аспекти управління слідчими підрозділами органів внутрішніх справ України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. - Харків, 2003. - 260 с.
4. Коваленко Є.Г. Кримінальний процес України: Навч. Посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2008.
5. Коляда П.В. Проблемні питання діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ на сучасному етапі та шляхи їх вирішення // Бюлетень з обміну досвідом роботи. — К., 2004. — №154. — С. 15–21.
6. Корж В.П. Система досудового слідства в Україні: проблеми, пошуки, міркування, пропозиції // Вісник Луганського інституту МВС України. - 1999. - № 1. — С. 37.
7. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією Маляренка В.Т., Гончаренка В.Г. — К.: “Форум”, 2003. — 939 с.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>
9. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / За ред. Ю.Ф. Кравченка. – К.: НАВСУ, 1999. – 702 с.
10. Солдатенко О.А. Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук. – К, 2006.– 18с.
11. Чайковський А.С., Губар С.В., Довбня В.А. Дізнання та досудове слідство: історія і сучасність. – К.: РВВ МВС України, 2004. -180 с.
12. Наказ МВС України № 686 від 09.08.2012 р. «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України»,
13. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
14. Положення про Головне слідче управління МВС України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
15. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
16. Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
17. Інструкцію з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

18. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>

19. Організація роботи підрозділів досудового розслідування: [С.М. Алфьоров, О.М. Обушенко, В.Ф. Примаченко, В.В. Рогальська, В.І. Сліпченко, О.А. Солдатенко, Н.П. Черняк, М.С. Цуцкірідзе]; за заг. ред. В.І. Сліпченка: навчальний посібник.- Дніпропетровськ, 2014.- 132 с.

20. Закон України «Про Національну поліцію», Положення про патрульну службу МВС, Положення про Національну поліцію: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 5 лют. 2016 р.: (офіц. текст).– К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016.– 104 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є розкриття теоретичних та нормативно-правових положень, що стосуються правового статусу слідчих органів Національної поліції.

ВСТУП

Умовою успішної діяльності органів досудового розслідування є належне їй правове забезпечення, тобто закріплення в законах та інших нормативно-правових актах вимог, що сприяють реалізації повноважень працівників слідства. Слідча діяльність досить часто пов'язана із обмеженням прав громадян та інших суб'єктів правовідносин у зв'язку з чим важливо забезпечити неухильне дотримання законності, тобто виконання приписів правових норм, які регулюють зазначену діяльність.

Предмет правового забезпечення діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ складають цілі, завдання, функції, принципи, форми, методи та процедури їх діяльності, правовий статус та їх організаційна

структура, порядок взаємодії та координації слідчої діяльності, нагляд та контроль за нею, організаційно-правові основи її забезпечення (кадрове, інформаційне, матеріально-технічне, фінансове тощо).

Механізм правового забезпечення діяльності слідчих підрозділів органів Національної поліції охоплює дуже широке коло питань. Правові норми, що діють у даній сфері, можна об'єднати в такі групи: 1) правові норми, які визначають функції слідчого; 2) правові норми, що визначають підслідність слідчих органів Національної поліції; 3) правові норми, що визначають права та обов'язки слідчих органів Національної поліції.

I. ФУНКЦІЇ СЛІДЧОГО ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Приступаючи до розгляду питання щодо функцій слідчого органів внутрішніх справ, слід зазначити, що треба розрізняти кримінально-процесуальні функції слідчого органів Національної поліції та його функції загальнодержавні як посадової особи державного органу.

Взагалі щодо поняття функції можна навести наступні позиції вчених. В.С. Зеленецький визначив поняття функції як напрямок односторонньої діяльності¹. Ю.М. Грошевий дотримуючись такого ж визначення, додав, що кримінально-процесуальна функція, як об'єктивна категорія, визначає процесуальне положення суб'єкту та не залежить від його конкретної позиції у тій чи іншій справі². Такого змісту кримінально-процесуальної функції дотримуються у визначеннях й інші науковці³.

¹Зеленецький В.С. Возбуждение государственного обвинения в советском уголовном процессе. – Харьков: Вища школа, 1979. – 144 с. - с. 59; Зеленецький В.С. Уголовно-процесуальні функції слідчого//Вісник Луганського інституту внутрішніх справ. – 2001. - №2. – С.69-78. - с. 74.

² Советский уголовный процесс: Учебник / Под общ.ред. М.И. Бажанова, Ю.М. Грошевого. – К.: Вища школа, 1978. – 470 с. - с. 84-85.

³Рогатюк І.В. Формування функції обвинувачення та її реалізація у кримінальному процесі: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К.: Національна академія внутрішніх справ

Л.М. Лобойко детально опрацював питання публічних функцій саме в галузі кримінального процесу і визначив, що «встановлені законом цілі діяльності зазначених органів визначають спосіб їхньої нормативної орієнтації на досягнення певного процесуального результату»⁴.

Реалізація принципу змагальності на стадії досудового розслідування залежить від правильного визначення кримінально-процесуальних функцій її учасників і врегулювання їх у законі. Визначення кримінально-процесуальної функції слідчого є вкрай важливим питанням у контексті забезпечення елементів змагальності у стадії досудового розслідування.

Кримінально-процесуальні функції слідчого розглядалися у працях О.В. Бауліна, О.О. Бондаренка, О.П. Гуляєва, А.Я. Дубинського, В.С. Зеленецького, О.М. Ларіна, О.І. Литвинчука, М.М. Михеєнка, Л.А. Маріупольського, М.Л. Якуба та ін. Але серед вчених процесуалістів не склалося єдиної думки з приводу визначення даного питання.

Не визначена була кримінально-процесуальна функція слідчого у кримінально-процесуальному законодавстві 1960 р. Нормативна орієнтація у діяльності суб'єктів кримінального процесу, в тому числі й слідчого, здійснювалась шляхом закріплення у ст.2 КПК завдань кримінального судочинства. Орієнтуючись на виконання загальних завдань кримінального процесу, слідчий виконував свої спеціальні завдання. Законодавець прямо не закріплював функцію слідчого. Про обвинувальний напрямок його діяльності свідчить аналіз положень КПК (слідчий доказує подію злочину та винність у ньому обвинуваченого – пункти 1 і 2 ст.64 КПК; без погодження із судом затримує осіб за підозрою у вчиненні злочину – ст.115 КПК; застосовує запобіжні заходи – ст.165 КПК; складає обвинувальний висновок – ст. 223 КПК).

України, 2004. – 20 с. - с. 9; Чепурний О.О. Кримінально-процесуальні функції на стадії досудового розслідування: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. – 16 с. - с. 7.

⁴Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальна компетенція. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2006. – 188 с. - с. 25.

Прийнятий 13.04.12 р. Кримінальний процесуальний кодекс визначив слідчого як представника сторони обвинувачення (п. 19 ст. 3 КПК), чим регламентував кримінально-процесуальну функцію слідчого як функцію обвинувачення.

Кримінально-процесуальні кодекси інших держав віднесли слідчого до числа суб'єктів, які здійснюють кримінальне переслідування (ст. 7 КПК Республіки Казахстан⁵, ст. 5 КПК Російської Федерації⁶, ст. 6 КПК Республіки Білорусь).

Отже, кримінально-процесуальне законодавство визначає кримінально-процесуальну функцію слідчого (у тому числі й слідчого органів Національної поліції), як головний напрямок процесуальної діяльності даного учасника кримінального провадження.

Дещо інший підхід щодо визначення функцій слідчого органів Національної поліції за відомчими нормативно-правовими документами. Це обумовлене тим, що відомчі нормативно-правові акти більш орієнтовані на регламентацію положення слідчого як посадової особи державного органу, на який покладено функцію розслідування. Так, Розділ 3 Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р., регламентує основні функції органів досудового розслідування МВС України.

Слідчий має статус службової особи, яка займає відповідальне становище в системі правоохоронних органів і наділена спеціальними, лише їй притаманними повноваженнями в кримінальному провадженні.

Процесуальна діяльність слідчого визначається Конституцією України, КПК, іншими законами та нормативно-правовими актами України, міжнародними договорами, які регулюють діяльність органів досудового розслідування.

⁵ Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан. – Режим доступа: http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?Regnom=19278.

⁶ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. – Режим доступа: <http://www.interlaw.ru/law/docs/12025178/>.

При виконанні своїх службових обов'язків слідчий зобов'язаний:

1. Дотримуватися вимог Конституції та законів України під час досудового розслідування.
2. Забезпечувати повне, усебічне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень у межах установлених КПК строків.
3. Виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі.
4. Забезпечувати реалізацію в повному обсязі прав і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження.
5. Не розголошувати відомості, що становлять державну чи іншу охоронювану законом таємницю, інформацію про особисте життя громадян та інші відомості, здобуті при розслідуванні кримінальних правопорушень.
6. Не вчиняти будь-яких дій, що ганьблять звання слідчого і можуть викликати сумнів у його об'єктивності та неупередженості.
7. У разі наявності підстав, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, звертатися до прокурора із заявою про самовідвід від участі в кримінальному провадженні.

При досудовому розслідуванні всі рішення про його спрямування і провадження слідчих дій слідчий приймає самостійно, за винятком випадків, коли законом передбачено одержання вмотивованого рішення слідчого судді, суду або згоди прокурора, і несе повну відповідальність за законне і своєчасне виконання цих рішень.

Ніхто, крім слідчого судді, суду, прокурора, безпосереднього начальника органу досудового розслідування та вищих керівників органів досудового розслідування, їх заступників, які діють у межах повноважень, визначених КПК, не може витребувати в слідчого матеріали кримінального провадження для перевірки стану розслідування кримінального правопорушення, вивчення і надання в ньому вказівок, визначення кваліфікації кримінального правопорушення чи будь-яким іншим способом утрутитися в процесуальну діяльність слідчого.

Утручання в процесуальну діяльність слідчих осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється і тягне за собою передбачену законодавством відповідальність.

Рішення слідчого судді, суду, письмові доручення і вказівки прокурора та вказівки начальника органу досудового розслідування, які не суперечать рішенням та вказівкам прокурора, надані в межах їх компетенції і в установленій законом формі, є обов'язковими для виконання слідчим.

При незгоді із вказівками начальника органу досудового розслідування в передбачених КПК випадках слідчий подає свої заперечення прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів органами, які проводять досудове розслідування, а при незгоді з рішенням, дією чи бездіяльністю прокурора у відповідному досудовому провадженні в установленому порядку подає скаргу до прокуратури вищого рівня щодо прокуратури, в якій обіймає посаду прокурор, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржується.

Слідчий має право в порядку, передбаченому КПК, доручати відповідним оперативним підрозділам органів Національної поліції проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Службові особи органів Національної поліції зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою відповідальність, установлену законодавством.

Згідно зі ст. 40 КПК України слідчий уповноважений:

- 1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України;
- 2) проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК України;
- 3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;
- 4) призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом;

5) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;

6) повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру;

7) за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;

8) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 КПК України;

9) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України.

У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.

Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК України, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ

1. Слідчий здійснює кримінальну процесуальну функцію кримінального переслідування.
2. Загальнодержавні функції слідчого не співпадають з його кримінально-процесуальною функцією, є ширшими та визначені відомчими нормативно-правовими актами.

II. ПІДСЛІДНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЛІДЧИМ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Кримінальні правопорушення поділяються на злочини і кримінальні проступки. Обидва види суспільно-небезпечних діянь регулюються законом України про кримінальну відповідальність - законодавчими акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність.

За кількісним показником обсяг підслідних слідчим органів Національної поліції кримінальних правопорушень порівняно з іншими відомствами є найбільшим. Це пов'язане з тим, що розподіл предмету відання слідчих органів Національної поліції не передбачає наявності додаткових спеціальних умов, на відміну від слідчих підрозділів інших відомств.

Отже, підслідність кримінальних правопорушень слідчих органів Національної поліції складає велику частку від підслідності слідчих інших відомств, котрі розслідують кримінальні правопорушення, пов'язані із національною безпекою, господарською діяльністю та вчиненні посадовими особами. Всі інші склади кримінальних правопорушень віднесено до підслідності слідчих органів Національної поліції.

Окрім того, що підслідність слідчих органів Національної поліції визначена КПК України, треба зупинитися на розподілі підслідності між слідчими органів Національної поліції різних рівнів, по внутрівідомчій вертикалі. Так, відповідно до положень, затверджених Наказом МВС України

№ 686 від 09.08.2012 р., до підслідності ГСУ відноситься безпосереднє розслідування найбільш складних та актуальних кримінальних проваджень, учинені організованими групами та злочинними організаціями, тяжкі, особливо тяжкі злочини у сфері господарської діяльності, пов'язані з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, а також ті, що мають міжрегіональний або міжнародний характер. До підслідності слідчих підрозділів обласного рівня віднесено кваліфіковане розслідування безпосередньо слідчим управлінням найбільш складних, багатоепізодних кримінальних проваджень про особливо тяжкі і тяжкі злочини, міжрегіональних справ, у тому числі про злочини, учинені організованими групами та злочинними організаціями, інші злочини, що набули значного суспільного резонансу.

У відомчих нормативно-правових актах використано для розподілу підслідності критерії, які мають суб'єктивний характер, а саме: найбільш складні, багатоепізодні кримінальні провадження про особливо тяжкі і тяжкі злочини, а також злочини, що набули значного суспільного резонансу.

Оскільки з визначення даних критеріїв вже склалася певна практика, відповідні питання були поставлені слідчим органів Національної поліції різних рівнів⁷.

Підслідність слідчого управління обласного рівня.

З результатів опитування стало відомо, що, визначаючи підслідність кримінальних проваджень слідчому управлінню під критерієм «найбільш складні» найчастіше розуміють:

1) кримінальні провадження за усіма категоріями злочинів, вчиненими організованою групою чи злочинною організацією (близько 40 % за кожною категорією злочинів);

2) кримінальні провадження щодо злочинів на ґрунті расової чи релігійної ворожнечі (близько 30 % по кожній категорії злочинів);

⁷Городецька М.С. Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: [монографія] / М.С. Городецька. – Дніпропетровськ, 2010. – 232с.

3) кримінальні провадження щодо злочинів проти власності у великих чи особливо великих розмірах (20,5 %);

4) кримінальні провадження щодо виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту, або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї у особливо великому розмірі (20,9 %);

5) кримінальні провадження щодо шахрайства з фінансовими ресурсами, що завдало великої матеріальної шкоди (13,2 %);

6) кримінальні провадження щодо легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом у особливо великому розмірі (20,9 %);

7) кримінальні провадження щодо злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, що призвели до загибелі 5-ти та більше потерпілих (49,2 %);

8) кримінальні провадження щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів в особливо великих розмірах (20,2 %).

Підслідність ГСУ.

У зв'язку з тим, що кримінальні провадження щодо злочинів, які учинені організованими групами та злочинними організаціями, підслідні слідчим управлінням і ГСУ, незрозумілим є, за яким все ж таки критерієм визначається їх підслідність або слідчому управлінню або ГСУ.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ

1. Відомча підслідність слідчих органів Національної поліції визначена кримінальним процесуальним законом.

2. Внутривідомча підслідність слідчих підрозділів органів Національної поліції різного рівня визначена внутривідомчим нормативно-правовим актами.

III. ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Процесуальна діяльність слідчого органів Національної поліції визначається Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України, іншими законами та нормативно-правовими актами України, чинними міжнародними договорами, які регулюють діяльність органів досудового розслідування.

При виконанні своїх службових обов'язків слідчий зобов'язаний:

1. Дотримуватися вимог Конституції та законів України під час досудового розслідування.
2. Забезпечувати повне, усебічне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень у межах установлених КПК строків.
3. Виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі.
4. Забезпечувати реалізацію в повному обсязі прав і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження.
5. Не розголошувати відомості, що становлять державну чи іншу охоронювану законом таємницю, інформацію про особисте життя громадян та інші відомості, здобуті при розслідуванні кримінальних правопорушень.
6. Не вчиняти будь-яких дій, що ганьблять звання слідчого і можуть викликати сумнів у його об'єктивності та неупередженості.
7. У разі наявності підстав, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, звертатися до прокурора із заявою про самовідвід від участі в кримінальному провадженні.

При досудовому розслідуванні всі рішення про його спрямування і провадження слідчих (розшукових) дій слідчий приймає самостійно, за винятком випадків, коли законом передбачено одержання вмотивованого рішення слідчого судді, суду або згоди прокурора, і несе повну відповідальність за законне і своєчасне виконання цих рішень.

Ніхто, крім слідчого судді, суду, прокурора, безпосереднього начальника органу досудового розслідування та вищих керівників органів досудового розслідування, їх заступників, які діють у межах повноважень, визначених КПК України, не може витребувати в слідчого матеріали кримінального провадження для перевірки стану розслідування кримінального правопорушення, вивчення і надання в ньому вказівок, визначення кваліфікації кримінального правопорушення чи будь-яким іншим способом утрутитися в процесуальну діяльність слідчого.

Утручання в процесуальну діяльність слідчих осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється і тягне за собою передбачену законодавством відповідальність.

Рішення слідчого судді, суду, письмові доручення і вказівки прокурора та вказівки начальника органу досудового розслідування, які не суперечать рішенням та вказівкам прокурора, надані в межах їх компетенції і в установленій законом формі, є обов'язковими для виконання слідчим.

При незгоді із вказівками начальника органу досудового розслідування в передбачених КПК випадках слідчий подає свої заперечення прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів органами, які проводять досудове розслідування, а при незгоді з рішенням, дією чи бездіяльністю прокурора у відповідному досудовому провадженні в установленому порядку подає скаргу до прокуратури вищого рівня щодо прокуратури, в якій обіймає посаду прокурор, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржується.

Слідчий має право в порядку, передбаченому КПК, доручати відповідним оперативним підрозділам органів Національної поліції проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Службові особи органів Національної поліції зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою відповідальність, установлену законодавством.

Згідно зі ст. 40 КПК України слідчий уповноважений:

- 1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України;
- 2) проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК України;
- 3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;
- 4) призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом;
- 5) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;
- 6) повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру;
- 7) за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;
- 8) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК України, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 КПК України;
- 9) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України.

Вимоги слідчого, його окремі доручення, дані відповідно до чинного законодавства, є обов'язковими для виконання всіма службовими особами органів Національної поліції. Невиконання ними процесуальних рішень або законних вимог слідчого, учинення перешкод його діяльності в розслідуванні кримінальних правопорушень тягне за собою відповідальність.

Письмові доручення слідчих про виконання слідчих (розшукових) дій або негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими.

У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу

досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.

Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого (стаття 40 КПК України).

Таким чином, процесуальний статус слідчого органів Національної поліції визначається кримінальним процесуальним законодавством. Останнє встановлює широкий спектр прав і обов'язків слідчого органів Національної поліції для захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ

1. Повноваження слідчого складають його права та обов'язки, які визначені кримінально-процесуальним законом та більш широко викладені у відомчих нормативно-правових актах.

2. Повноваження слідчого спрямовані на здійснення його кримінально-процесуальної функції та загальнодержавних функцій у межах визначеної підслідності (предмету відання).

ВИСНОВКИ З ТЕМИ

Таким чином, процесуальний статус слідчого органів Національної поліції визначається кримінальним процесуальним законодавством. Останнє встановлює широкий спектр прав і обов'язків слідчого органів Національної поліції для захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ДАНОЇ ТЕМИ

Під час лекції розкриваються теоретичні та нормативно-правові положення, що стосуються правового статусу слідчого органів Національної поліції.

**ТЕМА № 7.ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ
(1 година)**

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Поняття та правові основи взаємодії підрозділів досудового розслідування з оперативними підрозділами.....43
2. Відомча організація взаємодії підрозділів досудового розслідування з оперативними підрозділами.....47
3. Взаємодія органів досудового розслідування з іншими структурними підрозділами органів Національної поліції під час оголошення особи у розшук.....53

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудніков А.Л. Проблеми взаємодії правоохоронних і контролюючих органів при розслідуванні злочинів у сфері економічної діяльності // Проблеми законності: Республіканський міжвідомчий науковий збірник. – Вип. 52 – Харків, 2002.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.92 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – С. 303.
3. Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.94 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 24. – С.184
4. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.92 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – С. 382.
5. Закон України «Про Національну поліцію», Положення про патрульну службу МВС, Положення про Національну поліцію: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 5 лют. 2016 р.: (офіц. текст).– К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016.– 104 с.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>

7. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, наказ МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

8. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

9. Положення про Головне слідче управління МВС України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

10. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

11. Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

12. Інструкцію з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

13. Наказ МВС №700 від 14.08.2012 «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень» // <http://do.mumvd.dn.ua/>.

14. Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень,

затверджена наказом МВС України № 700 від 14.08.2012 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua>

15. Організація роботи підрозділів досудового розслідування: [С.М. Алфьоров, О.М. Обушенко, В.Ф. Примаченко, В.В. Рогальська, В.І. Сліпченко, О.А. Солдатенко, Н.П. Черняк, М.С. Цуцкірідзе]; за заг. ред. В.І. Сліпченка: навчальний посібник.- Дніпропетровськ, 2014.- 132 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є розкриття теоретичних та нормативно-правових положень, що стосуються структури та організації взаємодії слідчих підрозділів з оперативними та іншими структурними підрозділами органів Національної поліції.

ВСТУП

Діяльності правоохоронних органів, а саме, слідчих підрозділів органів Національної поліції, не є самоціллю, спрямована така діяльність у напрямку боротьби зі злочинністю. Суспільство зацікавлене саме у ефективній боротьбі із небезпечними проявами кримінального елемента. Підвищити таку ефективність можна, використовуючи ресурс взаємодії слідчих підрозділів з оперативними підрозділами під час розслідування.

Доцільно засвоїти основні організаційні положення взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами, поняття, правову основу такої взаємодії, відомчий та процесуальний контроль за такою взаємодією, особливості взаємодії під час організації розшуку особи у кримінальному провадженні.

І. ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

Різні визначення надаються терміну «взаємодія» у криміналістичній літературі. Так, у підручнику, що вийшов під редакцією Т.А. Седовой, А.А. Ексархопуло, під взаємодією розуміється об'єднання зусиль слідчого з іншими правоохоронними органами для узгоджених дій і досягнення загальної мети розкриття і розслідування злочинів, яке здійснюється у формах, передбачених законом, відомчими правовими актами або вироблених (напрацьованих) практикою⁸. У курсі криміналістики під редакцією В.Є. Корноухова, який вийшов у 2000 році, під «взаємодією» розуміють узгоджену за метою, місцем і часом діяльність як слідчого, так і органів дізнання, які забезпечують ефективну розстановку сил, комплексне використання методів і засобів⁹.

Не можна не погодитися із думкою І.Ф. Герасимова, Л.Я. Дряпкина, Е.П. Ищенко, які стверджують, що взаємодія – це взаємозв'язок органів і посадових осіб, які забезпечують правильне співвідношення повноважень, методів і засобів, притаманних кожному із учасників взаємодії¹⁰. І.Ф. Пантелєєв і Н.А. Селіванова під взаємодією розуміють спільну діяльність слідчого, оперативно-розшукових органів, експертно-криміналістичних підрозділів, з розробки і здійснення заходів щодо комплексного використання процесуальних, оперативно-розшукових і техніко-криміналістичних засобів з метою успішного розкриття злочинів, викриття

⁸Криміналістика: Учебник / Под ред. Т.А. Седовой, А.А. Эскархопуло. – Спб.: Издательство "Лань", 2001. – 928 с. – С. 443.

⁹Курс криміналістики. Общая часть / Отв. ред. В.Е. Корноухов. – М.: Юристъ, 2000. – 784 с. – С. 677.

¹⁰Криміналістика: Учебник для вузов / И.Ф. Герасимова, Л.Я. Дряпкина, Е.П. Ищенко и др.; Под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Дряпкина – 2-е изд., перераб. доп. – М.: Высш. шк., 2000. – 672 с. – С. 662.

винних, вияву обставин, що сприяють вчиненню злочинів і прийняттю заходів щодо їх попередження¹¹.

На думку Т.В. Авер'янової та Р.С. Белкіна, під взаємодією слід вважати однакове (разове) або досить тривале (тривале за часом) об'єднання зусиль, засобів і методів для досягнення завдань виявлення, швидкого і повного розкриття злочинів, викриття винних і забезпечення правильного застосування закону для того, щоб кожний, хто здійснив злочин, був притягнений до справедливого покарання і не один невинний не був притягнутий до кримінальної відповідальності і засудження¹².

У галузі науки соціального управління, а також кібернетики «взаємодія» розглядається як складова організаційної та технологічної характеристики процесу управління¹³ та розглядається як одна із форм спрямованого впливу для досягнення конкретної мети, а також процесу обміну інформацією¹⁴.

Узагальнюючи ці поняття, можна сказати, що **взаємодія** – це узгоджена (взаємозацікавлена) діяльність, направлена на досягнення загальної мети, із правильним співвідношенням повноважень, методів і засобів, передбачених законом (відомчими нормативними актами) для виявлення і розкриття злочинів.

При розслідуванні певного провадження мова йде про взаємодію між слідчим та оперативними підрозділами. Під час розслідування кримінального провадження вони переслідують спільну мету – викриття особи, що вчинила кримінальне правопорушення.

¹¹Криміналістика: Учебник / Под ред. И.Ф. Пентелеева, Н.А. Селиванова. – М.: Юрид. лит., 1998 – 672 с. – С. 83.

¹²Криміналістическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования / Под ред. профессора Р.С. Белкина. – М., 1997. – С. 11.

¹³Сущенко В.Д. Сучасний процес управління в органах внутрішніх справ : [монографія] / Сущенко В.Д., Присяжний С.В., Коваленко О.І. – Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. – 352 с. – С. 120-122.

¹⁴Душейко Г.О. Реалізація оперативно-розшукової інформації на стадії порушення кримінальної справи: Навчальний посібник. – К.: КНТ, 2007. – 128 с.(Серія: Проблеми оперативно-розшукової діяльності) – С. 79.

Оснoву рiзних видiв взаємодiї складає обов'язкова участь вiдповiдних органiв (серед них один iз основних – взаємодiя слiдчого i оперативних пiдроздiлiв органiв Нацiональної полiцiї) у розкриттi кримiнальних правопорушень з використанням необхідної, специфiчної для учасників взаємодiї iнформацiї. Слiд зазначити, що йдеться не тiльки про обмiн доказової, оперативно-розшукової i iншої службової iнформацiї, передбачених вiдповiдними нормативними актами. Говориться також про реалiзацiю цiєї iнформацiї у спiльних дiях, обговорення отриманої iнформацiї i використання її в плануваннi наступних дiй, направлених на розкриття та розслiдування кримiнального правопорушення.

У процесi взаємодiї сторони обов'язково повиннi дотримуватися ряду основних положень (принципiв), основними з яких вважають:

- єдине керiвництво спiльними дiями;
- самостiйнiсть у виборi засобiв i методiв своєї роботи в системi цих дiй;
- принципи дотримання законностi;
- чiтке розмежування їх компетенцiї i посадових обов'язкiв;
- знання всiма учасниками взаємодiї можливостi кожної iз сторiн.

Взаємодiя мiждержавними органами завжди має свою правову основу, згiдно з якою взаємодiя наповнюється конкретним змiстом.

Термiн «взаємодiя» застосовується в законах України «Про оперативно-розшукову дiяльнiсть» (ст. 4 п. 7, ст. 7), «Про органiзацiйно-правову основу боротьби з органiзованою злочиннiстю» (роздiл 5).

Основним завданням взаємодiї органiв досудового розслiдування з iншими органами та пiдроздiлами органiв Нацiональної полiцiї є попередження, виявлення i розслiдування кримiнальних правопорушень, притягнення до встановленої законодавством вiдповiдальностi осiб, що їх учинили, вiдшкодування завданої кримiнальними правопорушеннями шкоди, вiдновлення порушених прав та iнтересiв громадян i юридичних осiб.

Правову основу взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами органів Національної поліції становлять Конституція України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси (далі – КК та КПК) України, Закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, рішення Конституційного Суду України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України і нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України з питань організації взаємодії між органами та підрозділами органів Національної поліції при попередженні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень.

- Наказ МВС №700 від 14.08.2012 «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень»; Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України №700 від 14.08.2012 р.

Основними принципами взаємодії є:

1. Відповідальність слідчого за швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, його самостійність у процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється.

2. Активне використання методик, наукових і технічних досягнень у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

3. Оптимальне використання наявних можливостей слідчих і оперативних підрозділів у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

4. Дотримання загальних засад кримінального провадження.

5. Забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування.

Відповідальність за належну організацію взаємодії слідчих підрозділів з іншими органами Національної поліції при попередженні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень покладається на начальників територіальних органів Національної поліції та органів досудового розслідування.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ

1. Взаємодія – це узгоджена (взаємозацікавлена) діяльність, направлена на досягнення загальної мети, із правильним співвідношенням повноважень, методів і засобів, передбачених законом (відомчими нормативними актами) для виявлення і розкриття злочинів.

2. Взаємодія органів досудового розслідування з оперативними та іншими структурними підрозділами органів Національної поліції спрямована на підвищення ефективності досудового розслідування.

II. ВІДОМЧА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

Основним завданням взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами Національної поліції є попередження, виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, що їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб.

Основними принципами взаємодії є:

1. Відповідальність слідчого за швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, його самостійність у процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється.

2. Активне використання методик, наукових і технічних досягнень у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

3. Оптимальне використання наявних можливостей слідчих і оперативних підрозділів у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

4. Дотримання загальних засад кримінального провадження.

5. Забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування.

Відповідальність за належну організацію взаємодії слідчих підрозділів з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ при попередженні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень покладається на начальників територіальних органів внутрішніх справ та органів досудового розслідування.

При надходженні до органу внутрішніх справ заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення оперативний черговий територіального органу Національної поліції (далі – оперативний черговий) зобов'язаний негайно надати її начальнику слідчого підрозділу, який визначає слідчого, що здійснюватиме досудове розслідування, а також поінформувати начальника територіального органу внутрішніх справ.

Слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин зобов'язаний внести відомості про кримінальне правопорушення за заявою або повідомленням до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР).

Начальник територіального органу внутрішніх справ організовує своєчасне направлення на місце події слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) у повному складі.

СОГ створюються при чергових частинах територіальних органів Національної поліції. Склад цих груп формується з працівників органів внутрішніх справ відповідно до графіку чергування, затвердженого начальником територіального органу Національної поліції та погодженого з начальником слідчого підрозділу.

До СОГ в обов'язковому порядку входять слідчий (старший СОГ), співробітник оперативного підрозділу та спеціаліст-криміналіст.

Завданням СОГ є виявлення, фіксація, кваліфіковане вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, встановлення свідків та потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного і неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, причетних до його вчинення.

Після прибуття на місце події члени СОГ з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, встановлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та ймовірні шляхи їх відходу. У разі необхідності вживають заходів для переслідування транспортних засобів, якими заволоділи особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні. Беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються в учиненні цих кримінальних правопорушень.

Слідчий:

1. Керує діями членів СОГ та несе персональну відповідальність за якість проведення огляду місця події.

2. Разом з членами групи, залученими спеціалістами, запрошеними потерпілим, свідками та іншими учасниками кримінального провадження проводить огляд місця події, у ході якого в установленому КПК України порядку фіксує відомості щодо обставин учинення кримінального правопорушення, вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, та речі, вилучені з обігу, у тому числі матеріальні об'єкти, придатні для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню. Забезпечує їх належне зберігання для подальшого направлення для проведення експертного дослідження.

Має право заборонити будь-якій особі залишати місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду.

3. За наявності підстав інформує оперативного чергового про залучення додаткових сил і засобів для документування всіх обставин учиненого кримінального правопорушення.

4. При необхідності допитує про обставини вчиненого кримінального правопорушення заявника, потерпілого, свідків та інших учасників кримінального провадження. Надає письмові доручення співробітникам оперативних підрозділів про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Здійснює інші повноваження, передбачені КПК України.

Співробітник оперативного підрозділу:

1. Здійснює поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків учиненого кримінального правопорушення, збирання відомостей, що можуть бути використані як докази.

2. Установлює час, місце і обставини вчинення кримінального правопорушення; кількість причетних до його вчинення осіб, їх прикмети; наявність у них зброї, транспортних засобів, слідів на одязі чи тілі, які могли залишитися через опір потерпілих або при подоланні перешкод; індивідуальні ознаки викрадених речей; напрямок, в якому вони зникли, інші відомості, необхідні для встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

3. Негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та причетних до нього осіб, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

4. Виконує письмові доручення слідчого про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Під час їх виконання користується повноваженнями слідчого.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Надає консультації слідчому з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

2. З використанням спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання проводить вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей.

3. Виявляє, фіксує, здійснює вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення.

4. Проводить експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без надання письмового висновку), звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення.

5. Несе персональну відповідальність за якісну фіксацію всієї слідової інформації, повноту відображених даних у протоколі огляду та схемі (плані) до нього.

У разі вчинення особливо тяжких злочинів, а також кримінальних правопорушень, які викликають значний суспільний резонанс, огляд місця події проводиться за участю начальників територіального органу Національної поліції та слідчого підрозділу.

Забезпечення взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень.

За наявності достовірної інформації про наміри підозрюваного, відносно якого застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, переховуватися від органів досудового розслідування; незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, в якому підозрюється, співробітник оперативного підрозділу складає мотивований рапорт, який доповідає начальнику слідчого підрозділу для прийняття рішення про зміну запобіжного заходу на більш суворий у порядку, встановленому КПК України.

У разі виявлення співробітником оперативного підрозділу при виконанні доручення слідчого обставин, що свідчать про необхідність проведення обшуків у житлі чи іншому володінні особи з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте в результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб, ним складається мотивований рапорт, який доповідається начальнику оперативного підрозділу для прийняття рішення про проведення обшуку в порядку, встановленому КПК України.

До рапорту приєднуються матеріали, що містять інформацію про житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку; особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться, а також інформацію про речі, документи або осіб, яких планується відшукати.

Слідчий, ураховуючи наявну інформацію про можливе знаходження в місці проведення обшуку осіб, які причетні до вчинення кримінального правопорушення; особливо небезпечних та вилучених з обігу предметів і речовин, а також обставини, що можуть перешкодити або ускладнити проведення обшуку, на підставі доручення вправі залучити співробітників оперативних підрозділів, інших органів та підрозділів органів Національної поліції для участі в проведенні цієї слідчої (розшукової) дії.

Направлення спеціальних підрозділів поліції для забезпечення проведення обшуку допускається лише з дозволу прокурора у кримінальному провадженні щодо тяжкого та особливо тяжкого злочину та наявності достатніх підстав вважати, що проведенню слідчої (розшукової) дії буде чинитися фізичний опір чи іншим чином унеможливлено досягнення її мети. Без дозволу прокурора залучення спеціальних підрозділів до обшуку здійснюється лише в невідкладних випадках, коли затримка в проведенні слідчої (розшукової) дії може призвести до неможливості досягнення її мети.

У кримінальних провадженнях щодо тяжких та особливо тяжких злочинів участь слідчого в проведенні обшуку є обов'язковою.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ

3. Взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами органів Національної поліції відбувається під час розгляду заяв та повідомлень про злочини та під час розслідування кримінальних проваджень.
4. Взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами органів Національної поліції відбувається у формі обміну інформації, створення слідчо-оперативних груп, виконання вказівок та доручень.
5. Відповідальність за організацію взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами органів Національної поліції покладено на керівника слідчого підрозділу та начальника органу Національної поліції.

ІІІ. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З ІНШИМИ СТРУКТУРНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Організація розшукової роботи покладається на керівників оперативних підрозділів.

Після зупинення досудового розслідування в разі переховування підозрюваного від органів досудового розслідування з метою ухилення від кримінальної відповідальності оперативний підрозділ щомісяця письмово інформує слідчого про заходи, ужиті для встановлення його місцезнаходження.

У разі необхідності начальника слідчого підрозділу, а також слідчому надається можливість ознайомлення з матеріалами ОРС (з додержанням режиму таємності).

Начальник оперативного підрозділу:

Погоджує зняття особи з розшуку з начальником слідчого підрозділу шляхом візування ним відповідної облікової картки.

Забезпечує закриття ОРС лише за наявності копії постанови слідчого про відновлення досудового розслідування у зв'язку з установленням місцезнаходження підозрюваного.

У випадках, коли особа підлягає видачі іншою державою – після завершення проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

Погоджує з начальником слідчого підрозділу оголошення підозрюваного в міждержавний або міжнародний розшук.

Начальник територіального органу Національної поліції:

Координує оперативно-розшукову діяльність підпорядкованих органів та підрозділів органів Національної поліції під час розшуку підозрюваних.

Щокварталу проводить оперативні наради з питань організації цієї роботи.

Начальник територіального органу Національної поліції спільно з начальником слідчого підрозділу.

Щомісяця із залученням представників підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення проводять взаємозвірення між кількістю підозрюваних, оголошених у розшук, та заведеними ОРС. За результатами складається акт, який підписується керівниками оперативних підрозділів та інформаційно-аналітичного забезпечення і затверджується начальниками територіального органу Національної поліції та слідчого підрозділу.

У разі виявлення розбіжностей між кількістю підозрюваних, оголошених у розшук, та заведеними ОРС уживають заходів до їх усунення та реагування до винних у цьому службових осіб.

При зупиненні досудового розслідування у зв'язку із захворюванням підозрюваного на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі в кримінальному провадженні, медичний висновок про підтвердження діагнозу захворювання та неможливість участі підозрюваного в кримінальному провадженні поновлюється слідчим не рідше одного разу на місяць.

Виконання співробітниками оперативного підрозділу письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень слідчий надає відповідним оперативним підрозділам органів Національної поліції, а в разі створення СОГ – конкретним співробітникам оперативного підрозділу, включеним до її складу, письмові доручення про проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій (далі – доручення).

Не допускається надання слідчим неконкретизованих доручень оперативному підрозділу (співробітнику оперативного підрозділу – члену СОГ) та без встановленого строку їх виконання.

Співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотанням до слідчого судді чи прокурора.

Доручення слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.

Доручення, які даються оперативному підрозділу, повинні бути зареєстрованими в канцелярії територіального органу Національної поліції та передаватися в порядку, передбаченому Інструкцією про організацію діловодства в системі МВС України.

У дорученнях зазначається найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення; перелік слідчих (розшукових) дій чи

негласних слідчих (розшукових) дій, які потрібно виконати; інші відомості, які необхідні для виконання цих дій.

Термін виконання доручень слідчих не повинен перевищувати встановленого у них строку. У разі неможливості своєчасного виконання доручення продовження строку його виконання письмово погоджується начальником оперативного підрозділу з начальником слідчого підрозділу.

Матеріали про виконання доручень слідчих направляються до слідчого підрозділу разом із супровідним листом за підписом начальника територіального органу Національної поліції, який реєструється в канцелярії органу Національної поліції.

Контроль за виконанням співробітниками оперативних підрозділів доручень слідчих покладається на начальника територіального органу поліції, який зобов'язаний:

– визначати конкретних осіб з числа співробітників оперативних підрозділів, на яких покладати обов'язки з виконання доручень слідчих (за виключенням доручень, які надаються співробітникам оперативного підрозділу, включеним до складу СОГ).

– визначати шляхом видання наказу конкретних осіб з числа співробітників оперативних підрозділів, на яких покладати обов'язки щодо ведення обліку доручень слідчих для їх своєчасного виконання.

– щотижня під час оперативних нарад керівництва територіального органу поліції інформувати про стан виконання доручень слідчих.

Відповідно п. 6.9 Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України №700 від 14.08.2012 р. начальник слідчого підрозділу особисто розглядає матеріали виконаного доручення слідчого, які надійшли від оперативного підрозділу. У разі його формального виконання повертає матеріали відповідно до вимог діловодства начальнику

територіального органу поліції для усунення недоліків та вжиття до винних заходів дисциплінарного впливу в установленому порядку.

Забезпечення взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень.

За наявності достовірної інформації про наміри підозрюваного, відносно якого застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, переховуватися від органів досудового розслідування; незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, в якому підозрюється, співробітник оперативного підрозділу складає мотивований рапорт, який доповідає начальнику слідчого підрозділу для прийняття рішення про зміну запобіжного заходу на більш суворий у порядку, встановленому КПК України.

У разі виявлення співробітником оперативного підрозділу при виконанні доручення слідчого обставин, що свідчать про необхідність проведення обшуків у житлі чи іншому володінні особи з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте в результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб, ним складається мотивований рапорт, який доповідається начальнику оперативного підрозділу для прийняття рішення про проведення обшуку в порядку, встановленому КПК України.

До рапорту приєднуються матеріали, що містять інформацію про житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку; особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться, а також інформацію про речі, документи або осіб, яких планується відшукати.

Слідчий, ураховуючи наявну інформацію про можливе знаходження в місці проведення обшуку осіб, які причетні до вчинення кримінального

правопорушення; особливо небезпечних та вилучених з обігу предметів і речовин, а також обставини, що можуть перешкодити або ускладнити проведення обшуку, на підставі доручення вправі залучити співробітників оперативних підрозділів, інших органів та підрозділів Національної поліції для участі в проведенні цієї слідчої (розшукової) дії.

Направлення спеціальних підрозділів поліції для забезпечення проведення обшуку допускається лише з дозволу прокурора у кримінальному провадженні щодо тяжкого та особливо тяжкого злочину та наявності достатніх підстав вважати, що проведенню слідчої (розшукової) дії буде чинитися фізичний опір чи іншим чином унеможливлено досягнення її мети. Без дозволу прокурора залучення спеціальних підрозділів до обшуку здійснюється лише в невідкладних випадках, коли затримка в проведенні слідчої (розшукової) дії може призвести до неможливості досягнення її мети.

У кримінальних провадженнях щодо тяжких та особливо тяжких злочинів участь слідчого в проведенні обшуку є обов'язковою.

У разі, якщо підозрюваний переховується від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме, слідчий виносить постанову про зупинення досудового розслідування, яка погоджується прокурором. Якщо досудове розслідування не зупиняється, слідчим виноситься окрема постанова про оголошення розшуку підозрюваного.

У день прийняття такого процесуального рішення слідчий доповідає матеріали про розшук підозрюваного начальнику слідчого підрозділу для погодження та подальшого направлення начальнику територіального органу Національної поліції для організації розшуку підозрюваного.

Зазначені матеріали в обов'язковому порядку повинні містити витяг із ЄРДР; копії письмового повідомлення про підозру; постанови про оголошення розшуку підозрюваного або постанови про зупинення досудового розслідування; ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу.

У кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини, в яких підозрюваного оголошено в розшук, слідчим в обов'язковому порядку вносяться за погодженням з прокурором клопотання до слідчого судді про дозвіл на затримання підозрюваного з метою приводу та застосування відносно нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ

1. Під час розшуку особи важливе значення займає інформаційне забезпечення, організація якого покладено на Департамент інформаційних технологій МВС України.

2. До зупинення кримінального провадження взаємодія слідчого з оперативними підрозділами відбувається у формі спільного планування, вказівок та доручень, обміну інформацією.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ

Таким чином, процесуальний статус слідчого органів Національної поліції визначається кримінальним процесуальним законодавством. Останнє встановлює широкий спектр прав і обов'язків слідчого органів Національної поліції для захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ДАНОЇ ТЕМИ

Під час лекції розкриваються теоретичні та нормативно-правові положення, що стосуються структури та організації взаємодії слідчих підрозділів з оперативними та іншими структурними підрозділами органів Національної поліції.

**ТЕМА № 8. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ ПІД ЧАС НАДАННЯ ТА ОТРИМАННЯ
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ
(1 година)**

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Нормативні підстави та види міжнародно-правової допомоги.....64
2. Процесуальний порядок виконання та направлення запитів.....70
3. Видача осіб (екстрадиція) як вид міжнародно-правової допомоги.....75

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудніков А.Л. Проблеми взаємодії правоохоронних і контролюючих органів при розслідуванні злочинів у сфері економічної діяльності // Проблеми законності: Республіканський міжвідомчий науковий збірник. – Вип. 52 – Харків, 2002.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.92 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – С. 303.
3. Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.94 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 24. – С.184
4. Организация работы следственного отдела (управления) УВД МВД / Под ред. С.В. Мурашова. – М., 1977.
5. Чувилев А.А. Взаимодействие следователя органов внутренних дел с милицией – М., 1981.
6. Тертишник В.М., Слинько С.В. Взаимодействие следователя с иными подразделениями ОВД при расследовании преступлений. – Х.: Университет внутренних дел, 1995. – 66 с.
7. Организация деятельности ОВД по предупреждению преступлений: Учебник для слушателей Академии управления МВД России / Под ред. В.Д. Малкова, А.Ф. Токарева. – М., 2000.

8. Про слідчі підрозділи податкової міліції органів державної податкової служби: Наказ ДПА України від 30 липня 1998 р. № 374.
9. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.92 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – С. 382.
10. Про міліцію: Закон України від 20.12.90 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 24. – С. 184.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>
12. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, наказ МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
13. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
14. Положення про Головне слідче управління МВС України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
15. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
16. Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
17. Інструкцію з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

18. Наказ МВС №700 від 14.08.2012 «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень» // <http://do№umvd.d№.ua/>.

19. Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України №700 від 14.08.2012 р. // <http://zakon№2.rada.gov.ua>

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є розкриття сутності діяльності держави у напрямку взаємного здійснення міжнародно-правової допомоги, визначення її поняття, ознак, завдань та напрямків; на основі визначення цих понять, розкриття змісту (структури) відносин з питань міжнародно-правової допомоги у кримінальному судочинстві, а також формування уяви про тактичні та процесуальні особливості видачі (екстрадиції) осіб як інституту співробітництва між державами у кримінальному провадженні; чинний порядок розгляду клопотань про видачу особи і перспективи його вдосконалення; передачу кримінального переслідування.

ВСТУП

Результатом цілеспрямованої, послідовної роботи законодавчої та виконавчої гілок влади у зовнішніх відносинах за роки незалежності стало широке визнання України як активного суб'єкта міжнародного життя. Географічне розташування України та міжнародна політична ситуація яка склалася у світі зумовлюють ключову роль нашої держави насамперед у процесі вдосконалення сучасної західноєвропейської безпеки, що безумовно, важливо для забезпечення безпеки в цілому світі. Насьогодні нашу державу визнали більше 150 країн світу і встановили з нею дипломатичні відносини.

Україна є членом близько 50 міжнародних організацій.

Важливе значення для зростання авторитету України має також її приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, що певною мірою сприяло поглибленню політичного, економічного та іншого міжнародного співробітництва, налагодженню конструктивних відносин з провідними країнами світу.

Вступ України до ОБСЄ та Ради Європи, приєднання її до Центральної Європейської ініціативи, визначення стосунків з Північно-Атлантичним альянсом шляхом укладання Хартії про відносини особливого партнерства “Партнерство заради миру”, укладання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Союзом, нормалізація відносин з країнами ближнього зарубіжжя та здійснення інших заходів сприяли зростанню ролі України на міжнародній арені.

Активізація міжнародної співпраці створює сприятливі умови для плідної взаємодії України з іншими країнами світової спільноти у напрямку боротьби з транснаціональною злочинністю, лише окремими проявами якої є тероризм, організована економічна та комп’ютерна злочинність, торгівля людьми та інші особливо небезпечні види злочинів, які створюють серйозну небезпеку як для України, так і всіх країн світу. До того ж сучасні проблеми боротьби зі злочинністю не можуть бути успішно розв’язані у межах однієї держави, оскільки відкритість кордонів унаслідок демократичних процесів сприяє поширенню транснаціональної злочинності.

Ефективність діяльності підрозділів досудового розслідування органів внутрішніх справ залежить від багатьох факторів – правових, матеріально-технічних, соціальних тощо. Не останнє місце серед факторів стабільності та ефективності діяльності слідчих підрозділів займає організаційний. Проблема організації діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України займає важливе місце в комплексі питань управління правоохоронною діяльністю.

I. НОРМАТИВНІ ПІДСТАВИ ТА ВИДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у КПК України, форми співробітництва під час кримінального провадження.

Зовсім нещодавно питання правової допомоги у кримінальному провадженні традиційно розглядалися лише в рамках міжнародного права, а саме у контексті взаємних зобов'язань держав у галузі відправлення правосуддя, які включали в себе зобов'язання щодо розшуку та видачі злочинців, передання засуджених осіб для відбуття покарання, виконання вироків, здійснення кримінального переслідування, провадження окремих процесуальних дій та обміну юридичною інформацією.

Національна юридична енциклопедія визначає правову допомогу в міжнародному праві як таку, що надається однією державою іншій з кримінального провадження, регулюється міжнародними договорами та має за мету забезпечення відповідно до договірних зобов'язань держав рівний захист особистих і майнових прав як своїх, так і іноземних громадян¹⁵.

Російська юридична енциклопедична література відрізняється більш ґрунтовним підходом до визначення правової допомоги у контексті норм міжнародного права, оскільки формулює її поняття як сформовану у міжнародних відносинах систему нормативних і організаційно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється співробітництво між державами у

¹⁵ Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Видавництво “Українська енциклопедія” імені М.П.Бажана, 1998. – Т.5: П-С. – 2003. – 736с. (С.36.)

сфері взаємного надання допомоги з метою регулювання правовідносин цивільного, сімейного, трудового, соціального або кримінально-правового характеру, що зачіпають інтереси фізичних або юридичних осіб однієї із держав-контрагентів на території іншої¹⁶.

Аналіз вищенаведених визначень, історії становлення нормативно-правової бази взаємної міжнародної правової допомоги, а також позицій, висловлюваних у юридичній літературі останніх десятиліть, показує, що до кінця ХХ століття норми, які відносяться до взаємної правової допомоги, з огляду на крайню їх нерозвиненість та обмеженість в окремий самостійний правовий інститут не виокремлювалися і розглядалися винятково в рамках однієї галузі права – міжнародного (або міжнародно-публічного).

На сьогодні ж розвиток спеціальної договірної бази з питань здійснення міжнародної допомоги у кримінальному провадженні, а також виокремлення та диференціація таких процедур, як: екстрадиція злочинців, передання кримінального переслідування, виконання окремих процесуальних дій тощо дають можливість впевнено говорити про оформлення правового інституту взаємної міжнародної допомоги у кримінальних справах.

Крім того, з розвитком відповідних договірних зобов'язань, механізм їх реалізації почав вимагати свого закріплення в нормах кримінально-процесуального права, оскільки саме воно являє собою ту систему закріплених на законодавчому рівні норм та процедур, що регулюють діяльність у напрямку досудового розслідування та кримінальному провадженні. Таким чином, становлення механізму реалізації відповідних міждержавних зобов'язань у напрямку здійснення правової допомоги у кримінальному провадженні, а також його розвиток у національному, перш за все – кримінально-процесуальному, праві дає можливість говорити про формування інституту взаємної правової допомоги у кримінальному провадженні саме як про сукупність кримінально-процесуальних норм¹⁷.

¹⁶ Российская юридическая энциклопедия. – М.: Издательский Дом ИНФРА-М, 1999. – С.756.

¹⁷ Див.: Милинчук В.В. Институт взаимной правовой помощи по уголовным делам. Действующая практика и перспективы развития. – М.: ООО Издательство “Юрлитинформ”, 2001. – 352с.

Разом із цим було б неправомірним розглядати правову допомогу у кримінальних справах лише з точки зору процесуальних аспектів, не торкаючись її міжнародно-правової основи, оскільки саме ця основа надає характерної специфіки кримінально-процесуальним нормам, які регулюють даний інститут. Крім того, інтернаціоналізації форм та методів злочинної діяльності протиставляється така ж за характером і масштабами діяльність національних правоохоронних органів і міжнародних організацій, в результаті чого останнім часом фахівці констатують формування міжнародного кримінально-процесуального права, як нової галузі міжнародного публічного права. Саме цим пояснюється те, що сучасний інститут міжнародної правової допомоги необхідно розглядати як міжгалузевий, що відноситься і до міжнародного, і до кримінально-процесуального права.

Аргументи щодо реального існування такого комплексного міжгалузевого інституту можна віднайти за допомогою його аналізу з точки зору основних типових ознак, притаманних будь-якому іншому правовому інституту. Загальновідомо, що правовий інститут – це сукупність норм, які регулюють певну групу однорідних правових відносин, що утворюють окрему частину відповідної галузі права. Як правило, серед юридичних критеріїв об'єднання тієї чи іншої сукупності норм в самостійний правовий інститут виділяють наступні: а) юридична єдність правових норм; б) повнота регулювання ними відповідної сукупності суспільних відносин; в) відокремленість норм, що утворюють правовий інститут, у частинах, главах чи інших структурних одиницях законів та інших нормативно-правових актів. Міжнародно-правова допомога у кримінальному провадженні, як правовий інститут, характеризується всіма названими ознаками. Зрозуміло і те, що ефективність міжнародного співробітництва з іншими країнами та міжнародними організаціями багато в чому залежить від ступеня відповідності національного законодавства будь-якої держави, у тому числі – України, нормам та стандартам міжнародного права. Крім того,

вступ до окремих міжнародних організацій залежить, поряд з іншими факторами, від того, наскільки та чи інша країна зможе інтегрувати законодавство цієї міжнародної організації, яке, у свою чергу, базується на нормах міжнародного права та одночасно є його складовою частиною. Найбільш оптимальним варіантом, як нам здається, є насамперед узгодження норм Конституції України та відповідно всього національного законодавства із міжнародними стандартами.

Слід зазначити, що такий підхід був використаний при розробці та прийнятті чинної Конституції України. Відповідно цим вимогам йде подальша зміна національного законодавства, результатом чого стало прийняття нового Кримінального кодексу України та інших нормативно-правових актів.

У контексті всього сказаного неабиякої важливості набуває чітке та правильне визначення поняття міжнародно-правової допомоги у кримінальному провадженні, а також визначення її місця в системі інших видів міжнародного співробітництва.

Узагальнений аналіз юридичної літератури відповідного напрямку показує, що на сьогодні до розуміння міжнародної взаємної правової допомоги у кримінальному провадженні існує два підходи. У вузькому розумінні міжнародно-правова допомога визначається як окрема форма міжнародного співробітництва, а розширене тлумачення трактує міжнародно-правову допомогу у кримінальному судочинстві як комплексний міжгалузевий інститут, який об'єднує декілька форм співпраці держав.

В Україні відносини правоохоронних органів нашої держави з аналогічними установами зарубіжних країн у напрямку надання та отримання правової допомоги у кримінальному провадженні врегульовані нормами, які закріплені у текстах міжнародних договорів, а також окремих статтях та розділах Кримінального процесуального кодексу чи інших законів.

За відсутності міжнародного договору України міжнародна правова допомога чи інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності.

Уповноважений (центральний) орган України, направляючи до такої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги.

Згідно з умовами ч. 1 ст. 544 КПК України уповноважений (центральний) орган України розглядає запит іноземної держави лише за наявності письмової гарантії запитуючої сторони прийняти і розглянути в майбутньому запит України на засадах взаємності.

Уповноважений (центральний) орган України при зверненні за міжнародною правовою допомогою до такої держави та наданні такої державі міжнародної правової допомоги керується КПК України.

За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральний) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом.

Терміни, що їх вжито в даній лекції, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення:

міжнародна правова допомога - проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою;

видача особи (екстрадиція) - видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку

обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави;

перейняття кримінального провадження - здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом;

запитуюча сторона - держава, компетентний орган якої звертається із запитом, або міжнародна судова установа;

запитувана сторона - держава, до компетентного органу якої направляється запит;

уповноважений (центральний) орган - орган, уповноважений від імені держави розглянути запит компетентного органу іншої держави або міжнародної судової установи і вжити заходів з метою його виконання чи направити до іншої держави запит компетентного органу про надання міжнародної правової допомоги;

компетентний орган - орган, що здійснює кримінальне провадження, який звертається із запитом згідно з цим розділом або який забезпечує виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги;

екстрадиційна перевірка - діяльність визначених законом органів щодо встановлення та дослідження передбачених міжнародним договором України, іншими актами законодавства України обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (екстрадиції), яка вчинила злочин;

екстрадиційний арешт - застосування запобіжного заходу у вигляді тримання особи під вартою з метою забезпечення її видачі (екстрадиції);

тимчасовий арешт - взяття під варту особи, розшукуваної за вчинення злочину за межами України, на строк, визначений цим Кодексом або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію);

тимчасова видача - видача на певний строк особи, яка відбуває покарання на території однієї держави, іншій державі для проведення

процесуальних дій з її участю та притягнення до кримінальної відповідальності з метою запобігання закінченню строків давності або втраті доказів у кримінальній справі.

Згідно зі ст. 545 КПК України Генеральна прокуратура України звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів.

Міністерство юстиції України звертається із запитом судів про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядає відповідні запити судів іноземних держав.

Якщо КПК України або чинним міжнародним договором України передбачено інший порядок зносин, на визначений цими законодавчими актами орган поширюються повноваження, передбачені ч. ч. 1, 2 ст. 545 КПК України.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ

Отже, міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у КПК України, форми співробітництва під час кримінального провадження.

II. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ТА НАПРАВЛЕННЯ ЗАПИТІВ

Порядок підготовки документів складається з наступних етапів:

Перший етап: Підготовка клопотання.

Клопотання про видачу особи в Україну готує слідчий, прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, або суд, який розглядає справу чи яким ухвалено вирок, з дотриманням вимог, передбачених КПК України та відповідним міжнародним договором України. Клопотання складається у письмовій формі і повинно містити дані про особу, видача якої вимагається, обставини і кваліфікацію вчиненого нею злочину. До клопотання додаються такі документи:

1) засвідчена копія ухвали слідчого судді або суду про тримання особи під вартою, якщо видача запитується для притягнення до кримінальної відповідальності;

2) копія вироку з підтвердженням набуття ним законної сили, якщо видача запитується для приведення вироку до виконання;

3) довідка про відомості, які вказують на вчинення кримінального правопорушення особою, або довідка про докази, якими підтверджується винуватість розшукуваної особи у його вчиненні;

4) положення статті закону України про кримінальну відповідальність, за яким кваліфікується кримінальне правопорушення;

5) висновок компетентних органів України про громадянство особи, видача якої запитується, складений згідно з вимогами закону про громадянство України;

6) довідка про частину невідбутого покарання, якщо йдеться про видачу особи, яка вже відбула частину призначеного судом покарання;

7) інформація про перебіг строків давності;

8) інші відомості, передбачені міжнародним договором України, який також чинний для іноземної держави, на території якої встановлено розшукувану особу.

Другий етап: Підписання документів

Клопотання та вищезазначені документи підписуються слідчим, прокурором або суддею, засвідчуються печаткою відповідного органу та перекладаються мовою, передбаченою міжнародним договором України.

Третій етап: Передача підготовлених документів

Клопотання про видачу особи (екстрадицію) передаються до відповідного центрального органу України через прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя, та прирівняні до них прокуратури у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави. У зазначений строк керівник відповідного органу досудового розслідування у складі центрального апарату органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань України безпосередньо передає Генеральній прокуратурі України клопотання про видачу особи (екстрадицію).

Четвертий етап: Звернення Центрального органу України до компетентного органу іноземної держави

Центральний орган України за наявності підстав, передбачених міжнародним договором України, звертається до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну. Запит про видачу направляється керівником центрального органу України або уповноваженою ним особою протягом п'яти днів з дня отримання клопотання.

Згідно зі ст. 576 КПК України видана в Україну особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності або щодо неї може бути виконано вирок суду лише за ті злочини, за які здійснена видача (екстрадиція).

Обмеження, висловлені компетентним органом іноземної держави під час прийняття рішення про видачу особи в Україну, є обов'язковими при прийнятті відповідних процесуальних рішень.

Якщо застереження компетентного органу іноземної держави щодо обмежень у видачі особи стосується виконання вироку, суд, який ухвалив

вирок, вирішує питання про приведення його до виконання лише за ті діяння, за які відбулася видача.

У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягти таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу.

Запит про надання такої згоди готується та надсилається в порядку, передбаченому для запиту про видачу особи (екстрадицію). У разі притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочин, вчинений нею після видачі, отримання такої згоди не вимагається.

Рішення компетентного органу іноземної держави про взяття особи під варту або призначення їй покарання у виді позбавлення волі є підставою для тримання осіб під вартою на території України, які:

- 1) транзитно перевозяться територією України;
- 2) тимчасово видані в Україну.

Період тримання особи під вартою на території України на підставі рішення компетентного органу іноземної держави під час тимчасової видачі не зараховується такій особі у строк відбування покарання, призначеного за вирок суду України.

Після надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи за дорученням або зверненням центрального органу України прокурор звертається з клопотанням про її екстрадиційний арешт до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою.

Разом із клопотанням на розгляд слідчого судді подаються:

- 1) копія запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (екстрадицію), засвідчена центральним органом України;
- 2) документи про громадянство особи;
- 3) наявні матеріали екстрадиційної перевірки.

Матеріали, що подаються слідчому судді, мають бути перекладені державною мовою або іншою мовою, передбаченою міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

При вирішенні питання про застосування екстрадиційного арешту слідчий суддя керується положеннями КПК України та міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

У разі якщо особа, щодо якої вирішується питання про тримання під вартою, не володіє державною мовою, їй забезпечується участь перекладача.

Після одержання клопотання слідчий суддя встановлює особу, пропонує їй зробити заяву, перевіряє запит про видачу та наявні матеріали екстрадиційної перевірки, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про:

- 1) застосування екстрадиційного арешту;
- 2) відмову в застосуванні екстрадиційного арешту, якщо для його обрання немає підстав.

При розгляді клопотання слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу.

Ухвала слідчого судді може бути оскаржена в апеляційному порядку особою, щодо якої застосовано екстрадиційний арешт, її захисником чи законним представником, прокурором.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ

Порядок підготовки документів складається з наступних етапів: підготовка клопотання, підписання документів, передача підготовлених документів, звернення Центрального органу України до компетентного органу іноземної держави.

Після надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи за дорученням або зверненням центрального органу

України прокурор звертається з клопотанням про її екстрадиційний арешт до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою.

ІІІ. ВИДАЧА ОСІБ (ЕКСТРАДИЦІЯ) ЯК ВИД МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

У зв'язку із змінами, що відбулися за останні роки в суспільному житті нашої держави, поживавленням міжнародних зв'язків та інтенсифікацією міграційних процесів, стала актуальнішою проблема екстрадиції, її правової регламентації в нормах міжнародного права та їх імплементації та деталізації в нормах кримінального й кримінально-процесуального законодавства України.

Екстрадиція (від лат. Ex – з та traditio – передавання) – видача іноземній державі особи, що порушила закони цієї держави вчинила злочин, тобто передача державою, в якій вона перебуває, державі, громадянами якої вона є, або на території якої вчинила злочин, на її вимогу для притягнення цієї особи до кримінальної відповідальності або для виконання щодо неї вироку, що вступив у законну силу.

Видача була відома ще в далекій давнині. Одні науковці вважають, що видача існувала задовго до утворення самостійних держав, інші пов'язують її появу з розвитком суверенних держав, впливом державних і суспільних інститутів. На теренах України окремі її елементи мали місце ще в період Стародавньої Русі. Однак як самостійний правовий інститут видача почала формуватися лише із середини XVIII століття.

Початок виникнення міжнародного права наука точно не визначила. Полеміка з цього питання триває. Але те, що зародження і розвиток міжнародного права стало наслідком суверенізації держав та потреби у співробітництві між ними особливих заперечень не викликає.

Основним регулятором відносин між державами було право сильного, право війни. Стародавній індійський філософ Каутилья в IV столітті до н.е.

писав: “Хто слабкіший за іншого, той повинен укласти з ним мир, хто сильніший – той повинний вести війну”.

За цими ж принципами вирішувалися і питання видачі.

До 1828 року термін “видача” не зустрічається; у цьому значенні вживалося поняття “remitter”. Цей термін “видача” уперше використано у Декреті Франції від 19 лютого 1791 року, яким регламентувалися окремі екстрадиційні процедури.

Свого часу інститут видачі (чи екстрадиції) набув широкого поширення в усьому світі і продовжує розвиватися. Викликано це зростаючими процесами криміналізації в більшості країн, характерними і для України.

Кожній державі внаслідок суверенітету належить право на кримінальну юрисдикцію, що відображається в національних законах держави шляхом установаження кримінальної відповідальності за вчинення злочинів.

Видача є одним із засобів реалізації кримінальної юрисдикції держави, що має право на її здійснення. Обставини для видачі породжує втеча особи, яка вчинила злочин в одній країні, на територію іншої держави з метою уникнення відповідальності і покарання за вчинене. Приховування винного призводить до неодмінного пошуку шляху його кримінального переслідування, яким і є міждержавне співробітництво. Надання притулку втікачеві створює умови для безкарності злочинців, що будуть мати можливість переміщатися в інші країни. Держава, на території якої було вчинено злочин, не зможе реалізувати своє право на кримінальне переслідування обвинуваченого, що істотно ускладнює криміногенну обстановку не тільки в цій країні, але й у державі, яка надала притулок, оскільки і там буде створюватися загроза латентної злочинності й акумулювання в її межах злочинного елемента. Така ситуація змушує держави до взаємних дій щодо видачі обвинувачуваних на погоджених, взаємоприйнятних умовах. Конкуренція держав у здійсненні кримінального переслідування завжди безпосередньо пов’язана з правом притулку і внутрішньодержавною політикою.

Історія становлення інституту видачі найповніше викладена у праці Ф. Елі “De justraction criminale”, а також висвітлена у роботах інших авторів¹⁸.

На розвиток цього інституту і його удосконалювання суттєво вплинули роботи вітчизняних вчених у галузі міжнародного і суміжних з ним галузей права, відомих як “руська група міжнародного союзу криміналістів”, і персонально – засновника правових основ міжнародного співробітництва таміжнародного права Ф.Ф. Мартенса, фахівця у галузі видачі Д.П. Никольського, видатного криміналіста М.С. Таганцева, великого процесуаліста І.І. Фойницького, а також не менш відомих С. Познишева, І.Г. Щегловітова, М.Ф. Владимирського-Буданова й ін.

Дореволюційні напрацювання, що стосуються міжнародного співробітництва, зокрема видачі, практично припинилися у першому десятилітті ХХ століття. Перервані були і міжнародні зв’язки країни в сфері кримінальної юстиції і надання правової допомоги у кримінальних справах.

У радянський період великі наукові дослідження у галузі видачі, за незначним винятком, не проводилися. Міжнародному праву, як регулятору правовідносин, присвячені роботи: І.І. Карпеца, І.П. Блищенко, Л.М. Галенської, С.В. Черніченко, Г.В. Ігнатенко, Л. Оппенгейма, Р. Валєєва, А.С. Пиголкіна, Р.А. Мюллерсона, А.М. Талалаєва, Г. Тункіна й ін.

Різка активізація наукових досліджень у сфері міжнародної кримінальної юстиції відбулася наприкінці другого тисячоріччя (І.І. Лукашук, А.В. Наумов, В.К. Звірбуль, Ю.А. Решетов, В.П. Панов, В.С. Овчинский, С.Х. Нафієв, А.Л. Васин, П.М. Бірюков, А.П. Мовчан, В.В. Милінчук, Є.В. Карасєва й ін.). Щодо видачі автори, насамперед, звертали увагу на визначення цього інституту права.

Питання про природу і місце видачі у системі права є дискусійним. Теоретики досі не визначилися, до якої галузі права відносити видачу: до кримінального, кримінально-процесуального чи вона є предметом

¹⁸ Див., напр.: Никольский Д.О. О выдаче преступников по началам международного права. – СПб. – С.42.

адміністративної діяльності виконавчої влади. Не вгасає полеміка і щодо питання визначення поняття видачі.

КПК УРСР (України) 1960 р. також не містив визначення видачі і не передбачав зв'язаних з нею процедур. Регулювання взаємодії з іноземними державами було прерогативою міжнародних договорів. Спеціальної норми про видачу нині чинний КПК України так і не містить. Відсутнє й саме поняття “видача”.

Питанням екстрадиції присвячені деякі норми проекту КПК України.

У цілому позитивним у проекті КПК України є закріплення регламентації провадження у кримінальних справах пов'язаного з міжнародними відносинами, і зокрема, видачі й передачі осіб, які вчинили злочин. Разом з тим, проект не містить поняття “видача” і лише відтворює конституційний принцип про невидачу своїх громадян іноземним державам, а також про видачу іноземців та осіб без громадянства у відповідності із міжнародним договором України.

Інститут видачі почав формуватися задовго до появи держави, але з виникненням суверенної держави він став засобом реалізації її кримінальної політики та радикальним засобом протидії злочинності на національному і міжнародному рівнях. Видача зачіпає багато проблем, пов'язаних з суверенітетом, владою, політикою, правом, особистістю, суспільними, державними і особистими правовідносинами. Екстрадиційна діяльність пов'язана з рядом інших інститутів права, що безпосередньо стосуються прав особистості. Серед них – інститути кримінального, кримінально-процесуального, міжнародного, державного права, притулку, громадянства, держави, суверенітету, міждержавного співробітництва й ін. В основу видачі повинна бути покладена неупередженість правосуддя і дотримання прав особистості.

Різкій критиці піддавав видачу відомий італієць Ч. Беккарія, що жив у Франції у Х столітті. Він вважав видачу слабкістю держави, не здатної захистити навіть власних громадян, і критикував владу за недосконалість

суспільного устрою і відсутність прагнень та конкретних дій для безпеки всіх мешканців на землі¹⁹.

Юридичний елемент з питань видачі не знаходив визнання в доктринах міжнародного права й у XIX столітті. Ще Пуффендорф не вважав видачу обвинувачених обов'язком держав. Він стверджував, що лише продовження вчинення злочинів біженцем у державі, що надала притулок, породжує юридичне обґрунтування його видачі.

Актом міжнародної ввічливості вважав видачу Ф.М. Мартене. Ідею про видачу на основі договору підтримував Оппенгейм, але лише для країн з однаковим рівнем розвитку державності.

Однак їхні опоненти були єдині в тому, що видача не є обов'язком держави і за всіх умов тільки міжнародний договір створює неминучість виконання прийнятих добровільно взаємних зобов'язань.

Така позиція видається логічною й обґрунтованою. На практиці видачу визначають погоджені державами умови. При цьому держави вільні приймати будь-які прийнятні умови чи керуватися загальними універсальними принципами міжнародного права.

Аналіз міжнародних договорів різних періодів свідчить, що вони не містили норм, що безпосередньо регулюють процесуальне положення видаваних і виданих осіб, їх повноваження і способи реалізації ними прав на кожному етапі видачі. Деякі договори містили лише окремі норми такого характеру. Не знайшли відображення ці проблеми й у міжнародних договорах України.

Вимушені констатувати, що багатовіковий поділ кримінального і кримінально-процесуального права на самостійні галузі внаслідок відмінностей їх функціонального призначення і механізму дії на сучасному етапі вітчизняні спеціалісти у галузі кримінально-матеріального права ігнорують.

Заперечуючи проти поглинання кримінального процесу в сфері

¹⁹ Беккария Ч. О преступлениях и наказаниях. – Изд. 5-е. – М., 1995. – С.212-214.

кримінальної юстиції кримінальним правом, вважаємо, що прийняття цієї доктринальної ідеї в Україні зробить негативний вплив на всю правову систему країни і, перешкоджатиме розвитку внутрішньодержавного права, призведе до поступової заміни національного законодавства іноземним. У кримінальній юстиції порушення суверенних прав держави може поставити країну в повну залежність від інших держав з більш розвиненим законодавством. У сфері міжнародних відносин кримінальна юстиція буде підконтрольним утворенням, не здатним захищати інтереси української держави і її громадян. Такий висновок базується на аналізі світової та української договірної практики з питань екстрадиції та надання правової допомоги в кримінальній сфері.

Разом з тим більшість авторів визнають видачу як процесуальну діяльність, змістом якої є сукупність загальних і спеціально створених кримінально-процесуальних процедур. Якщо навіть погодитися з тим, що видача – інститут кримінального права, то її реалізація й у цьому випадку вимагає виконання процесуальних дій і неодмінної процесуальної регламентації взаємодії з іншими країнами, а це відноситься тільки до кримінального процесу.

Враховуючи світову і вітчизняну практику, видається, що видача як процесуальна діяльність знаходиться у сфері дії кримінально-процесуального права, оскільки правовідносини щодо екстрадиції виникають у ході здійснення державою кримінального переслідування шляхом реалізації національного кримінального права під час розслідування злочинів, які підпадають під юрисдикцію цієї держави. Правила видачі є регулятивним механізмом процесу взаємодії самих держав на основі погоджених ними правил, але їх дія має встановлені договором межі.

Видача – це процедура, відповідно до якої держава, під чією юрисдикцією перебуває особа, переслідувана через вчинення нею злочину, запитує і одержує її з країни, де ця особа переховується, з метою притягнення до кримінальної відповідальності чи виконання покарання.

До джерел, що регулюють екстрадиційне право, варто віднести:

- міжнародні конвенції і договори України, що передбачають можливість видачі осіб, які вчинили злочини, відповідно з порядком і на умовах, визначених сторонами домовленості;
- національне законодавство України, яке в односторонньому порядку визначає загальні правила екстрадиції і повноважну установу чи посадову особу, що вирішують питання, пов'язані з видачею.

Поряд з цим застосовується міжнародна ввічливість, відповідно до якої задоволення клопотання про видачу виступає актом добровільного рішення однієї держави щодо іншої, у тому числі в розрахунку на взаємне надання такого роду правової допомоги.

Отже, запит про видачу особи (екстрадицію) направляється за умови, якщо за законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців.

Запит компетентного органу іноземної держави про видачу особи може розглядатися лише у разі дотримання вимог, передбачених ч.1 ст. 573 КПК України.

Запити про тимчасову видачу і транзитне перевезення особи направляються та розглядаються у такому самому порядку, як і запити про видачу особи (екстрадицію). При розгляді запитів компетентних органів іноземних держав про транзитне перевезення екстрадиційній перевірці підлягають лише обставини, передбачені ч. 1 та ч.2 ст. 589 КПК України.

Центральний орган України має право відмовити в направленні запиту до іноземної держави, якщо існують передбачені КПК України або міжнародним договором України обставини, які можуть перешкоджати видачі. Він також має право відмовити компетентному органу України у зверненні до іноземної держави, якщо видача буде явно невиправданою з

огляду на співвідношення тяжкості вчиненого особою кримінального правопорушення та ймовірних витрат, необхідних для екстрадиції.

Центральними органами України щодо видачі особи (екстрадиції), якщо інше не передбачено міжнародним договором України, є відповідно Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України.

Генеральна прокуратура України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування.

Міністерство юстиції України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підсудних, засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку.

Центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції) відповідно до КПК України, мають такі повноваження:

1) звертаються до компетентних органів іноземних держав із запитом про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення;

2) розглядають запити компетентних органів іноземних держав про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення та приймають рішення щодо них;

3) організують проведення екстрадиційної перевірки;

4) організують прийом-передачу осіб, щодо яких прийнято рішення про видачу (екстрадицію), тимчасову видачу чи транзитне перевезення;

5) здійснюють інші повноваження, визначені КПК України або міжнародним договором про видачу особи (екстрадицію).

Особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу, має право:

1) знати, у зв'язку з яким кримінальним правопорушенням надійшов запит про її видачу;

2) мати захисника і побачення з ним за умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, на присутність захисника під час допитів;

- 3) у разі затримання - на повідомлення близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб про затримання і місце свого перебування;
- 4) брати участь у розгляді судом питань, пов'язаних з її триманням під вартою і запитом про її видачу;
- 5) ознайомлюватися із запитом про видачу або одержати його копію;
- 6) оскаржувати рішення про тримання під вартою, про задоволення запиту про видачу;
- 7) висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо запиту про видачу;
- 8) звертатися з проханням про застосування спрощеної процедури видачі.

Згідно зі ст. 581 КПК України особі, стосовно якої розглядається питання про видачу, і яка не володіє державною мовою, забезпечується право робити заяви, заявляти клопотання, виступати в суді мовою, якою вона володіє, користуватися послугами перекладача, а також отримати переклад судового рішення та рішення центрального органу України мовою, якою вона користувалася під час розгляду. Якщо особа, стосовно якої розглядається питання про видачу, є іноземцем і тримається під вартою, то вона має право на зустрічі з представником дипломатичної чи консульської установи своєї держави.

Екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі, але не може тривати більше дванадцяти місяців.

У межах цього строку слідчий суддя суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, за клопотанням прокурора не рідше одного разу на два місяці перевіряє наявність підстав для подальшого тримання особи під вартою або її звільнення.

За скаргою особи, до якої застосовано екстрадиційний арешт, або її захисника чи законного представника слідчий суддя суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, не частіше

одного разу на місяць перевіряє наявність підстав для звільнення особи з-під варти.

Звільнення особи з-під екстрадиційного арешту слідчим суддею не перешкоджає повторному його застосуванню з метою фактичної передачі особи іноземній державі на виконання рішення про видачу, якщо інше не передбачено міжнародним договором України.

Центральний орган України невідкладно письмово інформує Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців про кожний випадок застосування тимчасового або екстрадиційного арешту до осіб, зазначених у ч. 2 ст. 589 КПК України.

Екстрадиційна перевірка обставин, що можуть перешкоджати видачі особи, проводиться центральним органом України або за його дорученням чи зверненням прокуратурою Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Екстрадиційна перевірка здійснюється протягом шістдесяти днів. Цей строк може бути продовжено відповідним центральним органом України.

Матеріали екстрадиційної перевірки разом із висновком щодо такої перевірки надсилаються відповідному центральному органу України.

У видачі особи іноземній державі відмовляється у разі, якщо:

1) особа, стосовно якої надійшов запит про видачу, відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу (екстрадицію) є громадянином України;

2) злочин, за який запитано видачу, не передбачає покарання у виді позбавлення волі за законом України;

3) закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності або виконання вироку за злочин, за який запитано видачу;

4) компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу центрального органу України додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за запитом про видачу (екстрадицію);

5) видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України;

б) наявні інші підстави, передбачені міжнародним договором України.

Особа, якій надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або їй надано тимчасовий захист в Україні, не може бути видана державі, біженцем з якої вона визнана, а також іноземній державі, де її здоров'ю, життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання (релігії), національності, громадянства (підданства), приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, крім випадків, передбачених міжнародним договором України.

У разі відмови у видачі з мотивів громадянства та наявності статусу біженця або з інших підстав, що не виключають здійснення кримінального провадження, за клопотанням компетентного органу іноземної держави Генеральна прокуратура України доручає здійснення досудового розслідування стосовно цієї особи в порядку, передбаченому КПК України.

Після вивчення матеріалів екстрадиційної перевірки згідно ст. 590 КПК України, центральний орган України приймає рішення про видачу особи (екстрадицію) або відмову у видачі (екстрадиції) іноземній державі. Рішення виносяться керівником центрального органу України або уповноваженою ним особою.

Про своє рішення центральний орган України повідомляє компетентний орган іноземної держави, а також особу, щодо якої воно прийнято.

У разі прийняття рішення про видачу (екстрадицію) такій особі вручається його копія. Якщо впродовж десяти днів зазначене рішення не оскаржено до суду, організовується фактична видача цієї особи компетентним органам іноземної держави.

Рішення про видачу особи (екстрадицію) не може бути прийнято, якщо така особа подала заяву про визнання її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, чи скористалася відповідно до законодавства правом на

оскарження рішення щодо зазначених статусів, до остаточного розгляду заяви, у порядку, встановленому законодавством України. Інформація про подання особою зазначених заяв або оскарження відповідних рішень не надається іноземній державі, що надіслала запит.

Рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути оскаржено особою, стосовно якої воно прийняте, її захисником чи законним представником до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого така особа тримається під вартою. Якщо до особи застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, скарга на рішення про видачу такої особи (екстрадицію) може бути подана до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого розташований відповідний центральний орган України.

Якщо скаргу на рішення про видачу подає особа, яка перебуває під вартою, уповноважена службова особа місця ув'язнення негайно надсилає скаргу до слідчого судді і повідомляє про це прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Розгляд скарги здійснюється слідчим суддею протягом п'яти днів з дня її надходження до суду. Судовий розгляд проводиться за участю прокурора, який проводив екстрадиційну перевірку, особи, щодо якої прийнято рішення про видачу, її захисника чи законного представника, якщо він бере участь у провадженні.

При розгляді скарги слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу (екстрадицію).

За результатами розгляду слідчий суддя виносить ухвалу, якою:

- 1) залишає скаргу без задоволення;
- 2) задовольняє скаргу і скасовує рішення про видачу (екстрадицію).

Ухвала слідчого судді може бути оскаржена в апеляційному порядку прокурором, особою, щодо якої прийнято рішення, її захисником чи

законним представником. Подання апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді зупиняє набрання нею законної сили та її виконання.

Ухвала суду апеляційної інстанції може бути оскаржена в касаційному порядку лише прокурором з мотивів неправильного застосування судом норм міжнародних договорів України, якщо скасування рішення про видачу (екстрадицію) перешкоджає подальшому провадженню щодо особи, видача якої запитувалася іноземною державою.

Після прийняття рішення про видачу особи (екстрадицію) центральний орган України керуючись ст. 592 КПК України може відстрочити фактичну передачу особи до іноземної держави у разі, якщо:

1) особа, щодо якої прийнято рішення про видачу (екстрадицію), притягається до кримінальної відповідальності або відбуває покарання у виді позбавлення чи обмеження волі за інший злочин на території України - до закінчення досудового розслідування або судового провадження, відбуття покарання чи звільнення від покарання з будь-яких законних підстав;

2) особа, щодо якої надійшов запит про видачу, тяжко хворіє і за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю - до її видужання.

Після прийняття рішення про відстрочку передачі прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя за дорученням (зверненням) центрального органу України здійснює нагляд за процесом відбування особою покарання або контролює хід її лікування.

У разі відсутності підстав для відстрочення фактичної передачі особи, передбачених частиною першою цієї статті, прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя забезпечує застосування екстрадиційного арешту в порядку, встановленому цим Кодексом.

Якщо в період відстрочення настали обставини, які можуть перешкоджати видачі особи, центральний орган України має право переглянути своє рішення про видачу (екстрадицію).

З метою фактичної передачі особи, щодо якої прийнято рішення про видачу (екстрадицію), центральний орган України після набрання чинності цим рішенням надає відповідні доручення (направляє звернення) компетентним органам України.

Передача особи має бути здійснена протягом п'ятнадцяти днів з дати, встановленої для її передачі. Цей строк може бути продовжено центральним органом України до тридцяти днів, після чого особа підлягає звільненню з-під варти.

Якщо компетентний орган іноземної держави з незалежних від нього обставин не може прийняти таку особу, центральний орган України встановлює нову дату передачі у строки, передбачені частиною другою цієї статті.

Під час фактичної передачі особи компетентний орган іноземної держави інформується про строк перебування її під вартою в Україні.

Доставлення до установ системи виконання покарань особи, щодо якої компетентним органом іноземної держави прийнято рішення про видачу в Україну, забезпечують компетентні органи України за дорученням (зверненням) центрального органу України.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ

Таким чином, екстрадиція (від лат. Ex – з та traditio – передавання) – видача іноземній державі особи, що порушила закони цієї держави вчинила злочин, тобто передача державою, в якій вона перебуває, державі, громадянами якої вона є, або на території якої вчинила злочин, на її вимогу для притягнення цієї особи до кримінальної відповідальності або для виконання щодо неї вироку, що вступив у законну силу.

Передача особи має бути здійснена протягом п'ятнадцяти днів з дати, встановленої для її передачі. Цей строк може бути продовжено центральним органом України до тридцяти днів, після чого особа підлягає звільненню з-під варти.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ

Отже, можна підвести наступні підсумки:

1. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у КПК України, форми співробітництва під час кримінального провадження.

2. Міжнародна правова допомога - проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

3. Згідно зі ст. 576 КПК України видана в Україну особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності або щодо неї може бути виконано вирок суду лише за ті злочини, за які здійснена видача (екстрадиція).

4. Центральний орган України має право відмовити в направленні запиту до іноземної держави, якщо існують передбачені КПК України або міжнародним договором України обставини, які можуть перешкоджати видачі. Він також має право відмовити компетентному органу України у зверненні до іноземної держави, якщо видача буде явно невиправданою з огляду на співвідношення тяжкості вчиненого особою кримінального правопорушення та ймовірних витрат, необхідних для екстрадиції.

5. Передача особи має бути здійснена протягом п'ятнадцяти днів з дати, встановленої для її передачі. Цей строк може бути продовжено центральним органом України до тридцяти днів, після чого особа підлягає звільненню з-під варти.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ДАНОЇ ТЕМИ

Під час лекції розкривається сутність діяльності держави у напрямку взаємного здійснення міжнародно-правової допомоги, визначення її поняття, ознак, завдань та напрямків; на основі визначення цих понять, розкриття змісту (структури) відносин з питань міжнародно-правової допомоги у кримінальному судочинстві, а також формування уяви про тактичні та процесуальні особливості видачі (екстрадиції) осіб як інституту співробітництва між державами у кримінальному провадженні; чинний порядок розгляду клопотань про видачу особи і перспективи його вдосконалення; передачу кримінального переслідування.